

keramiske noter 58/2023

29. årgang

Keramikkens Venner

Hans-Henrik Dyhr

*1939 † 2023

Keramikkens Venners tidligere formand, cand.pharm. Hans-Henrik Dyhr, døde umiddelbart før påske 2023 efter lang tids sygdom.

Hans-Henrik mødte jeg første gang i forbindelse med Keramikkens Venners stiftende møde den 25. januar 1995, hvor han blev valgt som suppleant. I 1996 blev han medlem af bestyrelsen og var fra 1998 til 2003 foreningens næstformand og herefter frem til 2018 foreningens formand. Foreningen kunne således i 2019 takke Hans-Henrik Dyhr for hans store arbejde for Keramikkens Venner og keramikken ved at udnævne ham som æresmedlem af Keramikkens Venner.

Han var velbevandret i keramikens verden og havde allerede i 1995 en anseelig samling overvejende dansk keramik, men også enkelte udenlandske keramikere som engelske Ruthanne Tudball var repræsenteret i samlingen. Glasuren var hans store passion/interesse, hvilket hans samling afspejlede.

Et væsentligt samleområde var bornholmsk keramik, hvor denne del af samlingen blev suppleret på hans årligt tilbagevendende ferieophold på Bornholm. Her blev størstedelen af de væsentligste værksteder besøgt og keramiske værker erhvervet, så når turen gik tilbage mod Vejle, var bagagerummet ofte fyldt med keramik. Barbro og jeg har gennem efterhånden mange år holdt ferie på Bornholm, hvor vi ofte har været samtidigt med Hans-Henrik og spist frokost hos os i Gudhjem. Ofte har vi også mødt hinanden hos antikvitetshandler Hanne Møller i Svaneke, hvor Hans-Henriks besøg var ventet, og hvor han skulle hjælpe til med at identificere keramikkerne bag noget af den keramik, som hun lå inde med.

Hans-Henrik var som abonnent på Bornholms Tidende altid velorienteret om, hvad der skete på Bornholm, og jævnligt var der brev fra Hans-Henrik med info om, hvad der rørte sig i den keramiske verden på Bornholm.

Lige til det sidste søgte Hans-Henrik at bevise, at Hans Hjørth på Bornholm var den første, der i Danmark frem-

stillede stentøj, hvor nogle af dennes stentøjsarbejder fra samlingen overgik til Clay i 2021.

Men også kredsen af keramikere, uddannet fra Det jyske Kunstakademi med Gutte Eriksen som lærer, havde hans store bevågenhed. Efter at han flyttede fra Vejle til Svendborg, fik han også øje for nogle af de fynske og langlandske keramikere. Talrige besøg på keramiske værksteder og gallerier over hele landet blev det til gennem årene med mange nyanskaffelser til følge.

Dele af samlingen har været udstillet i forskellige sammenhænge, således på Keramikkens Venners udstilling *Keramiksamlinger* på Grimmerhus i 2003, som han var den drivende kraft bag. I 2004 på en udstilling i Palæfløjen i Roskilde Kunstforening med bornholmsk keramik, dernæst den store udstilling 2007 med *Bornholmsk værkstedskeramik gennem 100 år* i Kunstforeningen Det Ny Kastet i Thisted samt i 2010 på Gudhjem Museum med *Keramik fra Hans-Henrik Dyhrs samling* samt senest i 2021 på udstillingen *Nyerhvervelser fra Hans-Henrik Dyhrs samling* på Clay Keramikmuseum Danmark, hvor Clay viste de 64 værker, som museet med støtte fra Ny Carlsbergfondet havde erhvervet fra hans samling.

Hans-Henrik var endvidere sammen med andre Anne Kjærsgaard-entusiaster dybt engageret i realiseringen af den store Anne Kjærsgaard-udstilling på Grimmerhus i 2009.

I 2009 blev Hans-Henrik Dyhr optaget i International Academy of Ceramics i Geneve, som en anerkendelse af hans store interesse og betydning for værkstedskeramikken i Danmark som samler.

Hans-Henrik gjorde gennem de mange år et stort arbejde som medlem af Keramikkens Venners bestyrelse. Han var rigtig god til medlemspleje, fx på busture, hvor han skabte kontakt til medlemmer, som han ikke i forvejen kendte og medvirkede således til et større fællesskab i foreningen. Man kunne også regne med, at der

kom et brev fra ham, for nogen computer havde han jo ikke, når et nyt nummer af *keramiske noter* var udkommet med tak for et godt nummer samt en påpegning af eventuelle trykfejl.

Hans-Henrik arrangerede således flere ture for Keramikens Venner til Bornholm for at besøge de bornholmske keramiske værksteder og museer, og hvor han øste af sin store viden om de bornholmske keramiske værksteder.

Tilsvarende var han medarrangør af flere medlemsrejser for Clay Venner, herunder således også til udlandet, hvor turen er gået til både England og det nordlige Tyskland.

Hans-Henrik brændte for keramikken lige til det sidste, hvor han senest deltog i åbningen af udstillingen i anledning af Hans og Birgitte Börjeson 60-års jubilæum på Sorø Kunstmuseum i februar.

Hans-Henrik Dyhrs samling bliver i løbet af efteråret solgt hos Bruun Rasmussen Kunstauktioner i Aarhus og keramikken får dermed nye hjem.

Gunnar Jakobsen

Litteratur:

Keramiksamler - drøm eller virkelighed. Af Hans-Henrik Dyhr. [Artikel]. I: Aspekt 93. Århus Kunstforening af 1847, Århus 1993, s 6-7.

Nogle strøttanker fra en keramiksamler. Af Hans-Henrik Dyhr. [Artikel]. I: Bornholmske Keramikere. Sjællands Keramikmuseum, Roskilde 2004, s 11. ill.

En keramisk feinschmecker. [Samleren Hans-Henrik Dyhr]. Af Lise Seisbøll. [Artikel]. I: Bornholmsk værkstedskeramik gennem 100 år. Red. af Lars Abrahamsen. Kunstforeningen Det Ny Kastet, Thisted 2007, s 8-12.

Gudhjem Museum. [På bagsiden: En samler og hans valg]. Keramik fra Hans-Henrik Dyhrs samling. Gudhjem Museum, Gudhjem 2010. [12 s incl omslag]. ill. English summary. (s 3 Forord. Af Mogens Lau, s 4-5 Samleren Hans-Henrik Dyhr og s 6-10 De udstillede keramikere. Af Hans-Henrik Dyhr).

Hans-Henrik Dyhrs samling. Red. og tekst af Christina Rauh Oxbøll og Pia Wirnfeldt. Clay Keramikmuseum Danmark, Middelfart 2021. 17 s. ill. (s 1 [Forord]. Af Pia Wirnfeldt, s 3-4 og 7 Nyerhvervelser fra Hans-Henrik Dyhrs samling og s 9-15 Keramikkerne bag de 64 værker til Clay).

Udstillinger hvor og hvornår – Danmark

ved Gunnar Jakobsen

København

Designmuseum Danmark, Bredgade 68, 1260
København K. Website: <https://designmuseum.dk>.

Davids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306
København K. Website: <https://www.davidmus.dk>.

Officinet, Bredgade 66, 1260 København K. Website:
www.danskekunsthandaendvaerkere.dk.

Peach Corner, Howitzvej 67A st., 2000 Frederiksberg.
Website: www.peachcorner.dk.

→23.09.23 *Jasmin Franko*. Peach Corner.

24.09.23 kl. 14 og 15 *Dansk porcelæn - en kongelig affære*. Omvisning ved Helene Lykke Evers. bokking påkrævet. Davids Samling.

→23.09.23 *Ursula Munch-Petersen og Sigurd Vasegaard: Ursula og hendes onkel*. Clausens Kunsthandel & Banja Rathnov Galleri, Studiestræde 14, 1. sal, 1455 København K. Website: <https://clausenskunsthandel.dk>.

→24.09.23 *DUG*. Udstilling med Helle Bovbjerg. Officinet. *Med udstillingen spiller Helle Bovbjerg på den dobbelte betydning af ordet "dug". Dug er et velkendt hverdagsobjekt fra hjemmet. Som grundlaget og basen på det veldækkede bord for et måltid bruger vi dugen, når vi samler mennesker. Her rummer dugen taktile tekstile kvaliteter, der også er livsminder, som afspejler stærke erindringer om hjemmet.*

Samtidig er dug en vigtig markør af døgnen og en fysisk sansning, der indikerer livets flygtige illusion. Dug skabes ved varmeudstråling fra jorden og lander som dråber på jorden. Ligesom bladene på jorden kan opleves som en dug, der holder på varmen fra jorden.

→31.12.25 *Bord, dæk dig!* Bordopdækning gennem tiden. Designmuseum Danmark.

→31.12.25 *Wonder*. Designmuseum Danmark. Udstillingen *Wonder* viser en perlerække af Designmuseum Danmarks mest fantastiske og finurlige genstande. Udstillingen sætter fokus på, hvordan en ting bliver til en genstand, enten i en privat samling eller på et museum.

05.10.23-04.11.23 *Alkymistisk træf*. Bogudgivelse. Peach Corner. *A meeting between ceramic experiments of the past and the present. Participating artists: Lisbeth Voigt Durand, Ane Fabricius Christiansen, Annelie Grimwade Olofsson, Karen Kitani Harsbo, Vinni Hedegaard Frederiksen, Sophus Ejler Jepsen, Pernille Pontoppidan Pedersen, Lise Seier Petersen, Bente Skjøttgaard and Anne Tophøj.*

09.11.23-22.12.23 *Hilda Piazzolla*. Peach Corner.

11.01.24-17.02.24 *Nina Malterud (N)*. Kurateret af Jorunn Veiteberg. Peach Corner.

22.02.24-23.03.24. *Amalie Vöge Jensen*. Peach Corner.

11.04.24-18.05.24 *Sara Möller (S)*. Peach Corner.

Øvrige Danmark

Birkerød

Birkerød Gl. Præstegård, Stationsvej 32, 3460 Birkerød.
Website: <https://birkerød-kunstforening.dk>.

04.11.23-26.11.23 *Priscilla Mouritzen*. Årets Rudersdal-kunstner. Birkerød Gl. Præstegård.

Et udvalg af tegninger, akvareller og grafik vil illustrere den blanding af afsavn og glæde, som præger et liv levet væk fra ens fødeland. Kendetegnende for Priscilla Mouritzens værker er hendes brændefyrede "porcelænsknekrukker" med sort-hvide grafiske overfladeætsninger - en teknik, som har givet hende et internationalt ry. "Alle de klemte skåle, jeg laver, har samme størrelse nemlig håndstørrelse - så dybe og så brede, som rækkevidden af tommel- og fingre tillader i klemningsprocessen. Jeg nyder at udforske de følelser af intimitet og udtryksfuldhed, som den lille skala og de små ujævnheder i den klemte overflade giver. Skålene er dekoreret efter en simpel dogmeregul: At opnå samme synlige dekoration på både inderside og yderside af et stykke keramik."

13.01.24-11.02.24 *Palm og Kleivan*. Udstilling med bl.a. kander af Nina Kleivan. Birkerød Gl. Præstegård. *Nina Kleivan har en personlig og fortællende tilgang. Ved at lade elementer fra vidt forskellige sammenhænge optræde side om side, skalere ting op og ned i størrelse udfordres vores vanlige forestilling om virkeligheden. Det ene øjeblik zoomes der helt ind på den mindste detalje, det næste øjeblik ser vi verden i fugleperspektiv. "Den historie, der fortælles, kan fortælles og forstås på utallige måder, fordi betydning, historieskrivning og identitet er størrelser, der er under stadig forandring og kan ses i uendelig mange perspektiver," siger Nina Kleivan.*

Bornholm

14.09.24-20.10.24 *European Ceramic Context 2024*.
Website: <http://www.europeanceramiccontext.com>.

Bogense

Galleri 55, Adelgade 55A, 5400 Bogense. Tlf 64 81 33 55. *Moderne dansk studioteramik af Merethe Bloch, Helle Fabricius, Vibeke Fischer, Lotte Glob, Nicolai Globe, Inger Krebs, Asger Kristensen, Finn Dam Rasmussen, Susan Lange, Doron Silberberg, Lone Teglskov, Inga Vestergaard Sørensen og Kirsten Winther Johannsen m.fl.*

Fjaltring

Tuskær, Kulinarisk Kunst-og Kulturcenter, Tuskærvej 9, Fjaltring, 7620 Lemvig. Website: <https://tuskaer.dk>. *Tuskær har en stor samling af keramik, billedvævninger, tegninger, akvareller, malerier og skulpturer. Man kan opleve keramik af bl.a. Tove Anderberg, Beate Andersen, Steen Dybdal, Lis Ehrenreich, Erik Nyholm, Bodil Manz, Jane Reumert, Alev Siesbye og Gertrud Vasegaard.*

Frøstrup

Kirsten Kjærs Museum, Langvadvej 64, 7741 Frøstrup, Website: <https://www.kkmuseum.dk>. *De ca. 250 værker i Kirsten Kjærs Museums keramiske samling, der er doneret af lægen Axel Kok-Jensen, viser et repræsentativt udsnit af bredden i dansk værkstedskeramik fra ca. 1970 til ca. 2014 og omfatter bl.a. værker af keramikere som Gutte Eriksen, Nina Hole, Steen Lykke Madsen og Bente Skjøttgård. Museets keramiske samling har sit eget galleri imellem In Between Galleri og New Galleri.*

Gudhjem

→22.10.23 *Skuret*. Anette Leegaard og Alexandru Murar. Gudhjem Museum, Stationsvej 1, 3760 Gudhjem. Website: <https://gudhjemmuseum.dk>. *Kom med på en rejse gennem processer, værktøjer og materialer frem til de færdige brugsgenstande og unika værker. Udstillingens titel "Skuret" henviser til navnet på de to kunsthåndværkeres fælles værksted og atelier i Nexø, hvorfra alle deres arbejder er udført de seneste år.*

Oplev den store variation af overflader og glasurfarver, de to keramikere opnår ved at bruge lokale bornholmske råstoffer. De arbejder med udgangspunkt i hver deres håndværkstradition: Anette med støbning i porcelæn og Muri med drejning i stentøjsler.

Holmegaard

→22.10.23. *Louise Hindsgavl*. De udvalgte/The chosen ones. Holmegaard Værk, Glasværksvej 53, Fensmark, 4684 Holmegaard. Website: www.holmegaardvaerk.dk.

Holstebro

→12.11.23 *Kirsten Christensen. Drømmen rider forbi - det haster*. Holstebro Kunstmuseum. Museumsvej 2A, 7500 Holstebro. Website: <https://holstebrokunstmuseum.dk>. *Kirsten Christensen fyldte 80 år d. 7. februar 2023, og det markeres på Holstebro Kunstmuseum med en retrospektiv særudstilling, hvori indgår et udvalg af kunstnerens mest betydningsfulde værker fra offentlige og private samlinger samt en række nyproduktioner, der viser det aktuelle kunstneriske ståsted. Kirsten Christensen har opnået fornyet opmærksomhed de senere år, og*

fremstår i dag som en af Danmarks mest markante kunstnere. Der er med andre ord flere gode grunde til at fejre hende netop nu.

Udstillingen "Drømmen rider forbi - det haster" indeholder et bredt udsnit af Kirsten Christensens alsidige kunstnerskab. Der er således mulighed for at opleve de velkendte værker i stentøj - det foretrukne materiale i karrierens begyndelse, der omdannes til keramiske billeder. Sidenhen vinder også akvareller og oliekriddtegninger indpas i det kunstneriske virke, som resulterer i en kolorit, der er mere glødende og eksplosiv end lerets begrænsede begitningsskala.

I udstillingen optræder også de tidlige geometrisk-abstrakte kompositioner og de fabulerende livs- og sindsskildringer. Samt længselsfulde scenerier, der fortæller nærgående og åbenhjertigt om livets grundvilkår: Fødsel, barndom, puberteten, køn, seksualitet, sygdom, alderdom og død. Værker af denne type baseres ofte på gamle familiefotografier, hvormed de får karakter af opslagstavler eller rebusser, hvor virkelighed, erindring, drømme og fantasi forenes på indimellem hemmelighedsfulde måder.

Senere i den kunstneriske produktion introduceres emner som menneskets rovdrift på naturen og verdensrummets uendelighed. Fabelvæsener, gårdhunde, der på nærmest surrealistisk vis svæver i et vægtløshedens univers, springende hjorte og andre lystbesatte dyr optræder talrigt i værkerne. Med ironisk distance til de brutale virkelighedsskildringer fungerer de samtidigt som symboler på udsagte sider af menneskets natur.

Kirsten Christensen tager i sin kritisk-realistiske kunst afsæt i en personlig livshistorie, hvor ikke mindst samlivet med moderen, dennes sygdom, plejehjemsophold og død samt sidenhen et eget alvorligt sygdomsforløb præger billedfremstillingen. Centralt i produktionen er også en række keramiske gravbilleder, hvor de døde kommer til syne som i arkæologiske udgravninger. Gengivelserne af knoglehvirvler og afsjælede kroppe er nøgterne og dog livsnære fortællinger om døden.

I udstillingen indgår også værker, der beskriver en række kunstnerbiografiske livsomstændigheder i en bekendelsesform, der ikke er selvbetragtning, men som snarere handler om at beskrive almenmenneskelige vilkår på en ærlig og oprørsk måde. Dertil landskabsbeskrivelser fra området omkring refugiet San Catalodo ved Amalfikysten i Italien, bemalede fotografiske selvportrætter samt dokumentarisk arkivmateriale, herunder personlige breve til venner, bl.a. digteren Pia Juul (1962-2020).

Samlet set er Kirsten Christensens kunst båret af lige dele social indignation og kropsliggjort protest, men den forløses i et skønhedssøgende og poesisfyldt rum.

Holte

→29.10.23 *Frederik Næblerød*. Masquerade. glHoltegaard, Attemosevej 170, 2840 Holte. Website: <https://glholtegaard.dk>. *Frederik Næblerøds kunst bærer præg af et ekspressivt udtryk og en skabertrang, der kan mærkes langt ud over rammen.*

Udstillingen på Gl. Holtegaard byder på endnu usete sider af billedkunstneren, når han går til udstillingsrummene med et totalinstallatorisk greb og skaber et scenografisk forløb udfoldet i keramik, maleri, polyfilla-relieffer og rekvisitter, der giver publikum en vibrerende, levende og tankevækkende oplevelse.

Kerteminde

30.09.23-10.12.23 *Kæde*. Johannes Larsen Museet, Møllebakken 14, 5300 Kerteminde. Website: www.johanneslarsenmuseet.dk. *Kunstnersammenslutningen Chroma (Strikdesigner Iben Høj, væver/designer Karin Carlander og keramikker Lea Mi Engholm).*

Kolding

Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk.

→07.10.23 *Jean-François Thiérieron*. Galleri Pagter.

→26.11.23 *In Clay and Paper*. Michael Kvium og Kjell Erik Killi-Olsen. Katalog. Trapholt, Æblehaven 23, 6000 Kolding. Website: www.trapholt.dk. *De to internationalt anerkendte kunstnere præsenterer en række helt nye værker til udstillingen, der bevæger sig mellem udtryksfulde keramiske skulpturer og store tankevækkende papirarbejder.*

I 2023 er det 20 år siden, at udstillingen mellem danske Michael Kvium og norske Kjeld Erik Killi-Olsen åbnede på Esbjerg Kunstmuseum. De to kunstnere havde samarbejdet og sparret om arbejdet på en række store lerskulpturer ved Tommerup Keramiske Værksted. I anledningen af jubilæet mødes de igen, denne gang i Norge i Risør. Igen er leret omdrejningspunkt for arbejdet, flankeret af en række store arbejder på papir

27.10.23-09.12.23 *Barbro Åberg, keramik og Ken Denning, billedkunst*. Galleri Pagter.

Middelfart

Clay Keramikmuseum Danmark, Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: <http://claymuseum.dk>.

→12.11.23 *Bachelor Project 2023*. Clay Keramikmuseum Danmark. Udstilling med afgangerne: Katrine Ejby Bidstrup, Chiara Della Cava, Ricardo Lima Garcia, Victoria Grigat, Trine Bach Hoppe, Mathilde Lund Hutter, Lunya Zhou Raahauge, Daito Takefusa, Christina Louise Schultz, Signe Hvid Thisgaard og Birgit Marie Østerby.

30.06.23→ *Keramikkens · Magi*. Clay Keramikmuseums samling. Jord Vand Luft Ild. Clay Keramikmuseum Danmark.

Udstillingen Keramikkens magi præsenterer et rigt udvalg af værker fra museets egen samling og den mangfoldighed, den repræsenterer. Keramikken kan være let og skrøbelig eller grov og robust alt efter valget af ler, glasur og formgivning. Igennem mere end 250 år har danske formgivere med hånd-

værksmæssig knowhow, kunstneriske ambitioner, nysgerrighed og ildhu udforsket, udviklet og forfinet det keramiske udtryk. De har eksperimenteret med lerblandinger og glasurvirkninger og ladet fantasien og fortælleglæden blomstre.

Under temaerne Design & koncept, Form, Ornament, Fortællinger, Menneskefiguren, Natur og Glasurudtryk præsenteres Clay samlingens mangfoldige udtryk på tværs af tid, kunstnerisk skoling, teknik og stil. Fra tidlig 1800-tals værker til museets nyeste erhvervelser. Man kan således opleve ny kunstner- og studiókeramik side om side med historiske værker fra Royal Copenhagen Samlingen.

Kunst og naturvidenskab forenes på ganske unik vis i keramikkerens hænder, når elementerne jord, vand, luft og ild omdannes til et keramisk værk. I udstillingens midte kan man gå på opdagelse i den tekniske og håndværksmæssige proces. Fra leret graves ud over forskellige måder at give leret form på til glasurkemi og brændinger. En proces, der både kræver viden, dygtighed og respekt for detaljen af den, der udøver håndværket og mestrer keramikens forunderlige magi.

08.10.23-11.08.24 *Playing with Fire*. Edmund de Waal and Axel Salto. Bogudgivelse. Clay Keramikmuseum Danmark.

Udstillingen "Playing with Fire: Edmund de Waal and Axel Salto" er resultatet af et internationalt samarbejde mellem den engelske kunstner Edmund de Waal, Clay Keramikmuseum Danmark og Kunstsilo i Kristiansand.

I Danmark er Edmund de Waal måske bedst kendt for sit forfatterskab og den usædvanlige slægtshistorie "Haren med de ravgule øjne". Han er oprindeligt uddannet pottemager, og har gennem de seneste årtier slået sit navn fast på keramikens stjernehimme med installationer af porcelænskrukker, som ofte går i dialog med bygninger og museumssamlinger.

Til udstillingen skaber Edmund de Waal en installation med udgangspunkt i to væsentlige Salto-samlinger: Royal Copenhagen Samlingen på Clay, der har verdens største museumssamling af Axel Saltos værker og Tangen-Samlingen, der administreres af Kunstsilo i Norge. I sin installation reflekterer Edmund de Waal over Axel Saltos tidløshed og betydning.

Edmund de Waal said: Axel Salto is one of the greatest artists of the twentieth century. He created a unique body of ceramic work that continues to fascinate me. His sculptures seem to be on the point of change: glazes are caught in flux. Vases swell as if to burst. He cared about the ways that patterns change course, shift energies, how an animal becomes a person, a man metamorphoses into a stag. Ovid ran powerfully through his life. That moment of change, transformation, is the moment when poetry occurs.

Odense

→04.11.23 *Skovens - Glasdesigner Sia Mai og keramikker Gurli Elbækgaard*. Rummet, Brandts Passage 32, Odense. Website: <https://www.gallerirummet.dk>.

Rø

Bornholms Kunstmuseum, Otto Bruuns Plads 1, Rø, 3760 Gudhjem. Website: <https://bornholms-kunstmuseum.dk>. Grundet om- og tilbygning er museet lukket i 2 år fra efteråret 2023.

Rønne

→23.12.23 *Keramiske konstruktioner*. Hjorths Fabrik · Bornholms Museum, Krystalgade 5, 3700 Rønne.

Website: <https://hjorthsfabrik.dk>.

På udstillingen vises værker af Martin Bodilsen Kaldahl, Heidi Hentze, Mikael Jackson, Sara Jeffries, Stine Jespersen, Malene Müllertz, Charlotte Thorup og Mette Marie Ørsted. Fællesnævneren for de 8 udstillere er, at de alle arbejder med abstrakte og skulptur-relle objekter i keramik.

Køppe Contemporary Objects, Munch Petersen Vej 9, 3700 Rønne, Website: <https://www.contemporary-objects.com>.

Skælskør

Guldagergaard · International Ceramic Research Center, Æblehuset Heilmannsvej 31A, 4230 Skælskør. Website: <http://ceramic.dk>. [Se skulpturparken og butikken].

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen.

Website: www.vejenkunstmuseum.dk. *Museet er nu genåbnet - se de flotte udstillingssale med museets store samling af bl.a. dansk og fransk keramik.*

10.09.23→ *Alkymistisk træf - Et keramisk møde mellem fortid og nutid*. Bogudgivelse. Vejen Kunstmuseum.

Alkymistisk Træf er en flertrinsraket, der er vokset ud af dialoger mellem keramikere Ane Fabricius Christiansen, Vinni Hedegaard Frederiksen og Teresa Nielsen. Fondsstøtten har muliggjort tre workshops samt produktion af syv dialogfilm lavet af Dorte Krogh. Dertil kommer der en udstilling, et seminar, artist-talks og en bog, der i et lettilgængeligt sprog viderebringer kyndige perspektiveringer af aspekter af Niels Hansen Jacobsens arbejde med keramikken.

Lisbeth Voigt Durand og Bente Skjøttgaard fulgte i fodsporene på den franske keramikker Jean Carriès, der i Paris var Hansen Jacobsens nabo fra 1892 til sin død i 1894. Franskmandens glasuropskrifter blev offentliggjort i 1910, hvorefter den kgl. Porcelainsfabrik pludselig kunne lave højkvalitetsglasurer. Som en snu detektiv har kunsthistoriker Merete Bodelsen påvist, at den svenske keramikker Patrick Nordström - der på valsen havde arbejdet i Paris og talte fransk - gik på biblioteket og læste artiklen, der pludselig gjorde de hemmelige stentøjsglasurer tilgængelige.

I løbet af tre workshops er der eksperimenteret løs i nye prøveovne, der er kommet til takket være fondsstøtte. Ovnene blev indviet med referencemateriale til afkodning af Niels Hansen Jacobsens keramiske eksperimenter.

Andre deltagere søgte at rekonstruere Hansen Jacobsens glasurer ud fra PMI-målingerne. Der blev også gjort forsøg med at genbrænde materiale fra billedhuggerens affaldsdynger for at se, hvilken varme, de kunne tåle.

Lise Seier Petersen, der arbejder med "smeltestykker", havde fulgt op på Hansen Jacobsens noter om, at han lejlighedsvis opblandede og udsmedede de Seger-kegler, som keramikere ellers bruger til at fastlægge ovntemperaturen. På en plade smeltede hun seks Seger-kegler ud som blade på en blomst.

Udstillinger i udlandet et udvalg

Skal man en tur til udlandet, så vil bl.a. følgende websites med gode links til museer eller med udstillingsoversigter kunne anbefales:

www.konstkalendern.se [Sverige]

<http://www.svensktkulturarv.se> [Sverige]

www.keramikfreunde-keramos.de

www.thefrenchporcelainsociety.com

Nogle af de bedre tidsskrifter indeholder også gode omfattende udstillingsoversigter som bl.a.:

Ceramic Review - www.ceramicreview.com

Neue Keramik/New Ceramics - www.neue-keramik.de

Flere udstillinger og yderligere oplysninger om de enkelte nævnte udstillinger findes i tillægget til *keramiske noter* 58/2023 på www.keramikkens-venner.dk.

Sverige

Lidköping

→15.10.23 *Det stora i det lilla*. En utställning med miniatyrer, större föremål och ännu större föremål. Rörstrand Museum, Fabriksgatan 4, S-531 30 Lidköping.

Website: www.rorstrand-museum.se. Se website for udstillingsinformation. *Denna tillfälliga utställning handlar om både pytte-små och stora föremål, om hur de blir till och om den mänskliga fascinationen för dem.*

Stockholm

28.10.23-19.11.23 *Knud Kristensen*. Kaolin, Hornsgatan 50, S-118 21 Stockholm. Se website for udstillingsinformation.

Värnamo

→05.11.23 *Lisa Larson - En resa genom åren*. Katalog. Skulpturvägen 2, S-331 44 Värnamo. Website: <http://www.vandalorum.se>.

Storbritannien

23.09.23-05.11.23 *British Ceramics Biennial 2023*.

Website: <https://www.britishceramicsbiennial.com>.

Bath

→07.01.24 *Lucie Rie: The Adventure of Pottery*.

Katalog, The Holburne Museum, Great Pulteney Street, Bath, BA2 4DB. Website: <https://www.holburne.org>.

This major exhibition celebrates Lucie Rie (1902-1995), one of the most accomplished and influential potters of the twentieth century. Featuring work produced across six decades, this display follows the evolution of Rie's distinguished career, from some of her earliest ceramics made in her native Vienna to striking pieces from the last years of her life.

Bowness-on-Windermere

→01.01.23. *Halima Cassell: Reflection*. Blackwell, The Arts & Crafts House, Bowness-on-Windermere, Cumbria LA23 3JT. Website: www.blackwell.org.uk.

Halima Cassell: Reflections is an accumulation of artworks made over the past three decades and intimately expresses the story of the artist's life and artistic journey. Presenting an exquisite selection of artwork in the unique architectural setting of Blackwell.

Cambridge

Clare Hall, Herschel Road, Cambridge CB3 9AL. Website: <https://www.clarehall.cam.ac.uk/bellcollection>.

The Bell Collection of British Studio Pottery, 1920-1980, a generous bequest of Clare Hall Associates Professor G.H. Bell and Mrs K.M. Bell, is available to enjoy year-round in the College's Main Site, with a rotating display drawing from some 320 pots.

London

British Museum, Great Russell St, London WC1B 3DG.

Website: www.britishmuseum.org.

Victoria and Albert Museum, Cromwell Road, South Kensington, London SW7 2RL. Website:

www.vam.ac.uk. *The V&A's Ceramics collections, Room 136-146, are unrivalled anywhere in the world. Encyclopaedic and global in scope, they encompass the history of fine ceramic production from about 2500 BC to the present day.*

Contemporary Ceramics Centre, Great Russell Street 63, Bloomsbury, London WC1B 3BF. Website:

<https://www.contemporaryceramics.uk>. *Altid et besøg værd. Har også en fin website med britisk keramik.*

Contemporary Ceramics Centre is the only retail gallery in London specialising exclusively in British Studio Ceramics.

Contemporary Applied Arts, 6 Paddington Street, London W1U 5QG. Website: www.caa.org.uk.

→25.09.23 *The Artistic Home*. British art pottery from the Ian and Rita Smythe Collection. Victoria and Albert

Museum, Ceramics, Room 146. *Displaying art pottery was key to creating a fashionable, 'artistic' home in the late 1800s. This display showcases the creativity and innovation of British art potteries and their artists, many of them women, who painted and decorated wares by hand.*

20.09.23-13.10.23 *Makoto Kagoshima with Hiromine Nakamura and Morito Toyonaga*. Messums, 28 Cork Street, London W1S 3NG. Website: <https://www.messumslondon.com>. Se website for yderligere udstillingsinformation.

Norwich

→17.09.23 *Julian Stair: Art, Death and the Afterlife*.

The Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norfolk Road, Norwich, Norfolk NR4 7TJ. Website: <https://www.sainsburycentre.ac.uk>.

Julian Stair presents new works in Art, Death and the Afterlife. Stair offers commemoration and solace for those who have died and lost loved ones through the global Covid-19 pandemic.

Stair's new exhibition personalises the deceased with a selection of 'embodied' pots, which contain their ashes within the clay. Stair demonstrates how artistic practice can both mediate loss and celebrate life. Through his work, he invokes the physical presence of the deceased.

Around thirty new artworks by the artist, including monumental figural forms, will invite the viewer to meditate on the relationship between the clay vessel and the human body. They will be presented alongside objects from the Sainsbury Centre Collection, selected by the artist to communicate the universality of death as aesthetic inspiration and philosophical inquiry. By drawing together ancient Cycladic marble figures, anthropomorphic vessels from Ecuador, Nigeria and Japan, and twentieth-century drawings by Alberto Giacometti, Stair creates a poetic and moving meditation on the human condition. Positive and uplifting, Stair's exhibition explores humanity's reliance on art as a means to transcend the unknown.

In recent years, Stair has made cinerary jars and memorial-based commissions for individuals.

St. Ives

Leach Pottery, Studio & Museum, Higher Stennack, St Ives, Cornwall TR26 2HE. Website: www.leachpottery.com. Se website for yderligere udstillingsinformation.

→17.09.23 *Lisa Hammond*. Leach Pottery.

Lisa Hammond is a soda firing potter who works in Maze Hill Pottery, London. She is as well-known for her commitment to training and advocacy as she is for soda glaze and shino firings. Lisa will present a range of personal works, alongside tableware made by herself and at Maze Hill Pottery.

21.09.23-30.12.23 *Clive Bowen*. Leach Pottery.

Clive Bowen concludes our selling exhibitions for the year with his first Leach Pottery exhibition in 2023 - the year that also marks his 80th birthday. Clive began his pottery training with Michael Leach in 1965 before progressing to estab-

lish his own pottery at Shebbear in North Devon from where he still works today making slipware.

Stoke-on-Trent

23.09.23-05.11.23 *British Ceramics Biennial 2023*.

<https://www.britishceramicsbiennial.com/whats-on>.

The 2023 British Ceramics Biennial is spread across four venues: All Saints Church, AirSpace and The Potteries Museum & Art Gallery in Stoke-on-Trent and The Brampton Museum in Newcastle-under-Lyme.

Uppingham

16.09.23→Anne Mette Hjortshøj Ceramics Exhibition.

Goldmark Gallery, 14 Orange Street, Uppingham, Rutland LE15 9SQ. Website: <https://www.goldmarkart.com>.

Anne Mette Hjortshøj's fourth exhibition at Goldmark is her largest and most varied to date. With nearly 700 pots made over the last three years, it represents a celebration of local clays from the Danish island of Bornholm where she lives and works. Among her recent projects was a special commission to supply tableware for a Kyoto pop-up for Noma - famously 'the best restaurant in the world'.

There will be fizz and a light lunch and we're delighted to announce that Anne Mette will be joining us for the day and will be in conversation with Mike Goldmark at 2pm.

Anne Mette Hjortshøj embarked on her ceramics journey under the guidance of the legendary potter Phil Rogers in 1998. Despite initial doubts, Rogers quickly recognized her immense talent, humble nature, and unwavering determination, ensuring a successful and innovative career for Anne Mette Hjortshøj.

Since her last show at Goldmark in 2020, Anne Mette Hjortshøj has been commissioned to make pots for the legendary Noma in Copenhagen, travelled to Japan, and her Wild Clay Project has been featured in Crafts Magazine.

Anne Mette Hjortshøj's pottery captivates with its practicality, charm, and sheer beauty. Nigel Slater aptly describes her work as "pots that enrich my life simply by being there." Prepare to be enchanted by Anne Mette Hjortshøj's extraordinary pots.

Wakefield

→01.01.2024 *The Art of the Potter · Ceramics and Sculpture from 1930 to now*. The Hepworth Wakefield, Gallery Walk, Wakefield, West Yorkshire, WF1 5AW. Website: <https://hepworthwakefield.org>.

Sculpture and ceramics have had a close relationship throughout the 20th and 21st centuries. This exhibition will celebrate Wakefield's progressive approach to collecting ceramics since the 1930s and will shine a light on artists exploring the sculptural possibilities of this versatile medium.

On display will be some of the earliest ceramics to join the collection by Michael Cardew and Samuel Haile. A number of works from the 1950s - a particularly rich period for

British studio ceramics - will be shown by artists including Bernard and Janet Leach, Hans Coper and Lucie Rie.

The exhibition includes a significant number of recent acquisitions into the collection through gifts, bequests and fundraising including by Alison Britton, Elizabeth Fritsch, Gwyn Hanssen Pigott, Ewen Henderson, Akiko Hirai, Ryoji Koie and Magdalene Odundo.

York

Centre of Ceramic Art (CoCA), York Art Gallery, Exhibition Square, York YO1 7EW. Website: www.centrefceramicart.org.uk.

→Spring 2024 *The Yorkshire Tea Company*. W.A. Ismay and his Collection of British Studio Pottery Katalog, York Art Gallery, Exhibition Square, York, YO1 7EW. Website: <https://www.yorkartgallery.org.uk>. Explore the remarkable collection of W.A. Ismay MBE (1910-2001), the UK's most prolific collector of post-war British studio pottery, in a new exhibition opening at York Art Gallery's Centre of Ceramic Art (CoCA) this month. Ismay accumulated over 3,600 pieces by more than 500 potters between 1955 and 2001. Upon his death, he left his collection and its associated archive to the city of York. It has been 20 years since the Ismay Collection moved from private to public ownership, and CoCA are celebrating that anniversary with an exciting new display.

Tyskland

Bamberg

→26.11.23 *Fake Food*. Essen zwischen Schein und Sein. Sammlung Ludwig, Altes Rathau, Obere Brücke 1, D-96047 Bamberg. Website: <https://museum.bamberg.de/sammlung-ludwig>.

„Fake Food. Essen zwischen Schein und Sein“ ist eine interaktive Ausstellung, die Fragen der Echtheit, der Nachhaltigkeit und der kulturellen Prägung unserer Ernährung verhandelt. Präsentiert werden Installationen, Videos und Hörstationen sowie Porzellan und barocke Fayencen aus der Sammlung Ludwig. Im Zentrum steht eine aufwändige Virtual Reality-Anwendung: Die Gäste werden an eine prachtvoll dekorierte Festtafel versetzt, wie sie im Barock-Zeitalter üblich war.

Berlin

Bröhan-Museum, Schloßstraße 1a, D-14059 Berlin (am Schloß Charlottenburg), Website: www.broehan-museum.de. 1. Mittwoch im Monat freien Eintritt.

→29.10.11 *Haël · Margarete Heymann-Loebenstein und ihre Werkstätten für künstlerische Keramik 1923-1924*. Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de. 1923, vor genau 100 Jahren, eröffnete vor den Toren der Kunstmetropole Berlin ein visionäres Designunternehmen: Die

Haël-Werkstätten für künstlerische Keramik. Gegründet von der ehemaligen Bauhausschülerin Margarete Heymann-Loebenstein (1899-1990) entwickelte sich die Firma rasch zum künstlerisch fortschrittlichsten und stilistisch wie technisch anspruchsvollsten Keramikhersteller Deutschlands.

Als jüdische Unternehmerin sah sich Heymann-Loebenstein 1934 gezwungen, die Haël-Werkstätten weit unter Wert zu verkaufen; die junge Keramikerin Hedwig Bollhagen eröffnete dort die bis heute erfolgreichen HB-Werkstätten. Margarete Heymann-Loebenstein emigrierte nach Großbritannien, wo sie weiterhin als Künstlerin und Designerin tätig war, an den früheren Erfolg jedoch nicht mehr anknüpfen konnte.

→18.11.23 *Morten Løbner Espersen Tranquil Exuberance*. Brutto Gusto, Wielandstraße 34, D-10629 Berlin. Website: <https://bruttogusto.berlin>.

→29.01.24 *Zauberhafte Keramikwelt RAKU*. Keramik-Museum Berlin.

→29.01.24 *Geschenke und Neuerwerbungen 2020-2023*. Keramik-Museum Berlin.

Bürgel

→17.09.23 *Keramik der Weimarer Kunstgewerbeschule Henry van de Veldes*. Keramik-Museum Bürgel, Am Kirchplatz 2, D-07616 Bürgel. Website: www.keramik-museum-buergel.de.

Henry van de Velde legte mit der Gründung des Kunstgewerblichen Seminars und der 1908 hervorgegangenen Großherzoglich-Sächsischen Kunstgewerbeschule den wichtigsten Grundstein für das Staatliche Bauhaus in Weimar und ebnete damit den Weg für die Moderne. Noch immer dienen die ehemaligen Räumlichkeiten dieser Schule der Lehre von Kunst und Gestaltung und stehen nahtlos in van de Veldes Tradition.

Düsseldorf

→24.09.23 *Anke Eilergerhard - Dolcissima*. Hetjens-Museum, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

Die Skulpturen der spektakulären Werkserie der „Annas“ von Künstlerin Anke Eilergerhard erfreuen sich seit der Kooperation mit dem italienischen Modehaus Fendi auch international großer Bekanntheit.

Prächtig wie aus der Hofkonditorei eines barocken Fürstenhofes spielen die überdimensionalen Zuckerwerk-Formen mit der Augenlust des Publikums. Denn auf der wie mit Sahnetupfen gespritzten Oberäche ihrer Skulpturen hat die Künstlerin Porzellane aus deutschen und tschechischen Traditionsmanufakturen appliziert, die auf dem Süßwerk zu balancieren respektive zu tanzen scheinen. Somit ziehen die zuckersüß anmutenden Skulpturen mit Namen „Annalotta“, „Annadonna“, „Anastasia“ oder „Annadel“ nicht nur Freundeskreise der feinen Patisserie, sondern auch Fans der europäischen Porzellan-geschichte in den Bann.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de.

→18.02.24 *Was ist Was?* „Schnelle, Spiegel, Fahne - keramische Fachbegriffe an Beispielen erklärt“. Stiftung Keramion.

26.10.23-18.02.24 *Friedrich Gräsel*. Keramik & Industrie. Stiftung Keramion.

Fürstenberg

→22.10.23 *Lustgarten · Porzellan und Gartenkunst*. Museum Schloss Fürstenberg [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meinbrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg/Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

Lustwandelnde Paare, graziöse Gärtnerinnen, prachtvolle Blumen - die Porzellankunst ist ohne den Garten als Inspirationsquelle kaum zu denken. Die Darstellungen schwanken zwischen erstaunlicher Naturnähe und freier Erfindung. Denn der Garten war stets auch ein Ort, wo die Phantasie sich nährte und entfalten konnte. In unserem „Lustgarten“ treffen Sie daher auf schlummernde Schäfer, heitere Festgesellschaften und durchstreifen Beete mit den schönsten Porzellanblumen.

Die Ausstellung versammelt kostbare Porzellane des 18. Jahrhunderts u. a. aus Fürstenberg, Meissen, Frankenthal, Ludwigsburg, Berlin und Höchst. Viele Exponate stammen aus Privatsammlungen und sind erstmals öffentlich zu sehen.

Hohenberg an der Eger

→15.10.23 *Luxus, Wellness, Porzellan*. Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellanmuseum, Freundschaft 2, D-95691 Hohenberg/Eger. Website: www.porzellanikon.org. Se website for yderligere oplysninger om udstillingen.

Ein böhmisches Kurbad im 19. Jahrhundert Hauptdarsteller: Böhmisches Porzellan und ein singender Postkutscher. Statisten: Kaiser, Könige, Politiker, Gelehrte und Künstler - kurz: die Crème de la Crème der europäischen High Society Worum geht's? Klatsch und Tratsch, Amouröses, etwas Wellness und Gesundheit, 5-Gänge-Menüs, Freizeit, Sightseeing und viel böhmisches Porzellan.

Höhr-Grenzhausen

Keramikmuseum Westerwald, Deutsche Sammlung für Historische und Zeitgenössische Keramik, Lindenstraße 13, D-56203 Höhr-Grenzhausen. Website: www.keramikmuseum.de. Se website for yderligere udstillingsinformation.

→19.11.23 *Franz Josef Altenburg*. Bogudgivelse. Keramikmuseum Westerwald.

Franz Josef Altenburgs (1941-2021) scaffolds, houses, towers, frames, lattices and angles are precisely formulated spaces.

Rural building culture often served him as inspiration. Consistently ordered and in a modest size, the objects also show a great desire to play.

→31.12.23 *Das Besondere des Alltäglichen*. Irdenware. Keramikmuseum Westerwald.

Erstmals wird Irdenware in den Fokus gerückt. Unter dem Titel „Das Besondere des Alltäglichen“ begibt sich der Besucher auf eine kleine Zeitreise zu den Wurzeln unseres heutigen Küchenalltags.

Johannesberg

22.10.23-12.11.23 *Feuerzeichen*. Erde, mit den Händen geformt, vollendet im Feuer. Mit Peter Callas · Pascal Geoffroy · Kevin Lips · Uwe Löllmann · Hervé Rousseau · Jeff Shapiro. Galerie Metzger, Hauptstrasse 18, D-63867 Johannesberg. Website: <https://www.galerie-metzger.de>.

Karlsruhe

→14.01.24 *Aufgetischt!* 300 Jahre Durlacher Fayencen. Pfinzgaumuseum in der Karlsburg Durlach, Pfinztalstraße 9. D-76227 Karlsruhe. Website: <https://stadtgeschichte.karlsruhe.de/pfinzgaumuseum>.

Das Pfinzgaumuseum zeigt in der Sonderausstellung "Aufgetischt! 300 Jahre Durlacher Fayencen" ausgewählte Werke der Durlacher Fayencemanufaktur. Diese wurde im Jahr 1723 mit markgräflichem Privileg gegründet. In den über 100 Jahren ihres Bestehens waren ihre vielfältigen Produkte weit über Durlach hinaus bekannt und begehrt. Anlässlich des 300. Jahrestages seiner Gründung widmet das Pfinzgaumuseum diesem bedeutenden Durlacher Unternehmen eine Sonderausstellung.

Leipzig

Grassi, Museum für Angewandte Kunst, Johannisplatz 5-11, D-04103 Leipzig. Website: <https://www.grassimak.de>.

→08.10.23 *Modern Goods*. The Collector's passion for Design. Grassi, Museum für Angewandte Kunst. *From teaspoons to furniture - industrial design from the 1930s to the 1970s transcended forms, materials, and genres, and, sometimes even going astray, it committed itself to a concept of emerging design history. The married couple Inge and Wilfried Funke sought to document this epoch of 'good form' through their collection.*

→07.01.24 *Dream worlds of art deco*. Grassi, Museum für Angewandte Kunst.

Ornamental porcelain – in the form of boxes, bowls or vases embellished with tropical plants, dancers or wild animals - was enormously popular in the 1920s. For Rosenthal, Kurt Wendler (1893-1980) designed phantastical dream worlds through imaginative decorations in gold and vivid colors. They embody and speak the stylized expressive design language of Art Deco.

Meißen

→25.02.24 *Alles fließt*. Wasser & Meißener Porzellan Meissen Porzellan-Museum, Talstraße 9, D-01662 Meißen. Website: www.porzellan-stiftung.de.

Water is the basis of all life. As one of the four elements of matter, it also inspired the Meissen Manufactory to model the likes of bathers taking a dip, mythological aquatic beings or creatures from the seas. Patterns painted on porcelain have included pond landscapes, scenes of maritime commerce and individuals fishing. Water is emblematic of sources and origins, of motion and purity. Tableware shapes incorporate aquatic motifs in the form, for instance, of sea-shells and relief-moulded waves.

Oberhausen

→17.09.23 *It's a Passion!* Die Porzellane aus der Sammlung Ludwig. Katalog. Schloss Oberhausen, Konrad-Adenauer-Allee 46, D-46049 Oberhausen. Website: <https://www.ludwiggalerie.de>

Über Jahrzehnte hat das Aachener Mäzenenpaar Peter und Irene Ludwig Porzellan gesammelt und besondere Freude an der Darstellung menschlicher Tätigkeiten gehabt. Vor allem das 18. Jahrhundert liebt es, den Bauern und den Quacksalber, die Hirtin und den Schneider, die Hutverkäuferin und den Tanzmeister, die Columbine und den Soldaten in feinstem Meißener Porzellan zu zeigen. Als große Tischdekorationen werden diese niederen Berufsstände bei adeligen Festen zum Amüsement zusammengestellt. Die höfische Gesellschaft liebt Maskenbälle und ländliche Feste, die sogenannten fêtes champêtres, und schlüpft bei diesen gern selbst in das Kostüm der Hirtin und des Schäfers. Für die Zerstreung bei Banketten übernehmen die kostbaren Porzellane die Rolle der Anregung.

Staufen

→30.11.23 *Tonangebend · Starke Frauen und ihre Kunst 1918-1945*. Katalog. Keramikmuseum Staufen, Wettelbrunner Strasse 3, D-79219 Staufen. Website: <https://www.landesmuseum.de>.

Als Walter Gropius 1919 das Staatliche Bauhaus in Weimar eröffnet, fasst er seine programmatischen Ziele so zusammen: „Keine Unterschiede zwischen dem schönen und starken Geschlecht. Absolute Gleichberechtigung“. Hungrig nach kreativer Tätigkeit schreiben sich überraschenderweise mehr Frauen als Männer ein. Bekannt werden allerdings nur die wenigsten. Neue künstlerische Möglichkeiten gehören ebenso wie alte gesellschaftliche Vorurteile zu dieser besonderen Umbruchszeit. Den Frauen wird viel Kraft abverlangt beim Kampf um Akzeptanz und Respekt im männlich dominierten Kunstbetrieb.

Anhand von zehn Künstlerinnen zeigt die Ausstellung einen Querschnitt der verschiedenen stilistischen, kulturgeschichtlichen und politischen Phänomene der Zwischenkriegszeit. Neben dem Bauhaus spielen auch weitere wichtige Zentren der Keramikherstellung eine Rolle: unter anderem die Wiener Werkstätten, die Staatliche Porzellan-Manufaktur Berlin und die Staatliche Majolika-Manufaktur Karlsruhe. In der Zeit des Nationalsozialismus sind schließlich besondere Strategien gefragt, mit denen Künstlerinnen auf die Umwälzungen und Herausforderungen der Zeit reagieren.

Schweiz

Solothurn

Kunstforum, Schaalgasse 9, CH-4500 Solothurn.
Website: www.kunstforum.cc. See website for yderligere udstillingsinformation.

→23.09.23 *Island of Desire*. Kunstforum.
Stephen Benwell (AUS) . Christyl Boger (USA) . Kirsten Brünjes (D) . Adam Chau (USA) . Gundi Dietz (A) . Marja Hoofst (NL) . Audrius Janušonis (LT) . Kathy King (USA) . Esther Shimazu (USA) . Caro Suerkemper (D) . Akio Takamori (USA) . Lena Takamori (UK).

09.12.23-03.02.24 *Johannes Nagel*. Kunstforum.

Nederlandene

Groningen

→05.05.24 *Nymphenburg x Groninger Museum*. Porcelain · Art · Design. Groninger Museum, Museumeiland 1, NL- 9711 ME Groningen. Website: <https://www.groningermuseum.nl>.
This year marks the 275th anniversary of Munich's Porzellan Manufaktur Nymphenburg. The company has won international fame for its fine porcelain.

Haag

Kunstmuseum Den Haag, Stadhouderslaan 41, NL-2517 HV Haag. Website: <https://www.kunstmuseum.nl>.
See website for yderligere udstillingsinformation.

→29.10.23 *Wouter Dam*. Katalog. Kunstmuseum Den Haag. *Wouter Dam has been one of the leading ceramicists in the Netherlands for forty years. Dam, who graduated from the Gerrit Rietveld Academy in 1980, has always related to the tradition of studio pottery, while also distancing himself from it. Throughout his career, Dam has increasingly cut up and broken open his pot forms.*

11.11.23-14.04.24 *Babs Haenen*. Kunstmuseum Den Haag.

Tegelen

→14.01.24 *Bouwen met klei*. Kunstzinnige Constructies van Keramiek. *Building with clay*. Beautifully built artworks show utility and beauty of ceramics. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Kasteellaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

Anyone that looks around themselves very well for only just a moment, is likely to see quickly an object made of ceramics. The coffee cup, the breakfast plate, the washbasin, the toilet-bowl, the tiles on the wall and floor, the bricks in the wall, even the tiles on the roof. In addition to useful things, clay is also used to make works of art. The exhibition "Building with clay" shows ceramic art from home and abroad. All artists 'build' their works and/or refer to architecture. The occasion for the exhibition is the 250th anniversary of the Tegelen roof tile industry. This exhibition pays tribute to clay as a building material.

26.01.24-30.06.24 *Niek Hoogland*. Figurehead for sludge decorated pottery of Tegelen. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen.

A solo exhibition for figurehead and ambassador of sludge decorated pottery of Tegelen. Niek Hoogland is celebrating a double anniversary: in 2023 he will turn 70 and in 2024 he will have been making ceramics for 40 years.

As a young boy, Niek Hoogland from Tegelen played with clay and enjoyed visiting various Tegel ceramics companies. In 1984, he trained as a ceramist with Thé van Rens and did internships with Joop Crompvoets and Guul Jacobs. Since opening his own pottery in 1991, he exhibits worldwide in museums, ceramics markets and festivals. He works tirelessly to preserve ceramic traditions and history. He still works with the same techniques as the old Tegel sludge painters and keeps this beautiful craft alive, but at the same time with a fresh contemporary twist.

05.07.24-08.12.24 *The new white gold*. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen.

Porcelain was the white gold brought to the Netherlands during the VOC era. In the 18th century, European factories succeeded in producing a similar material. Today, porcelain is an integral part of our daily lives. Sinks, toilet bowls, tableware, prosthetics, even knives and machine parts are made from this hard white material. This exhibition runs parallel to the exhibition Porcelain Fever at Nationaal Keramiek Museum Princessehof in Leeuwarden. They pay attention to the first European porcelain from the 18th century. Ceramics Center Ten Barn shows contemporary porcelain art by leading makers from across Europe.

Frankrig

Nançay

23.09.23-19.11.23 *Claude Champy*. Bogudgivelse. Galerie Capazza, 1 rue des Faubourgs, F-18330 Nançay. Website: www.galerie-capazza.com.

Bøger, kataloger og artikler om dansk keramik 2023

ved Gunnar Jakobsen

Potter, krukker og fade. Lokalt fremstillet lertøj i Danmark og Hertugdømmerne 1600-1850. Illustreret med eksempler fra Ehlers Samlingen. Red. af Bodil Møller Knudsen, Lennart S. Madsen, og Frauke Witte. Museum Sønderjylland i samarbejde med Ehlers Samlingen - Historie Haderslev, Haderslev 2023. 339 s. ill. litt. noter. kort. danske og tyske billedtekster. Zusammenfassung. ib. 299 kr. + forsendelse.

Danish Ceramic Architecture. Ed. by Rune Bundgaard, Thomas Dickson & Anne-Mette Manelius. Texts by Rune Bundgaard, Alexis Harrisson, Martin Bodilsen Kaldahl & Jørn Utzon. Arvinius + Orfeus Publishing [<https://ao-publishing.com>], Stockholm 2023. 272 s, se specielt s 24-33 (Bringing ceramics back into architecture. By Martin Bodilsen Kaldahl), s (178-183 (Carl-Henning Pedersen & Else Alfelts Museum. By Rune Bundgaard) og s 228-231 Clay Museum of Ceramic Art Denmark. By Rune Bundgaard). ill. litt. ib. 65 € excl. moms og forsendelse.

Stentøj til folket. Arne Bangs keramik. Af Mathilde Rude. Antik & Auktion. 2/2023, s 64-69. ill.

Probing the Floor, Sniffing the Air. Martin Bodilsen Kaldahl. HB381 [Gallery], New York 2023. 40 s. ill. (s 3 Introduction. By Juliet & Kim og s 5-16 An Even Newer Laocoön: Martin Bodilsen Kaldahl. By Glenn Adamson).

Erobringens kunst. På besøg hos Martin Brandt Hansen. Værkstedbesøg. Af Anja Skov Granerud. Magasinet Kunst. 2/2023, s 108-113. ill.

Organic Designs. Scandinavian ceramicist Anders Børgesen talks to Jane Audas about the inspiration and making processes behind his carved vessels. Ceramic Review 320. 2023, s 54-59. ill.

Drømmen rider forbi - det haster. Af Kirsten Christensen. Forord af Anders Gaardboe Jensen. Holstebro Kunstmuseum [[Website: https://holstebrokunstmuseum.dk](https://holstebrokunstmuseum.dk)], Holstebro 2023. 176 s. ill.

Jesper Christiansen på Ordrupgaard. Red. af Dorthe Vangsgaard Nielsen. Ordrupgaard [[Website: https://ordrupgaard.dk](https://ordrupgaard.dk)], Charlottenlund 2023. 240 s. ill. litt. dansk og engelsk tekst. 349 kr.

Rose Eken. Shrine. Med bidrag af Maria Kjær Thomsen, Heine Hansen og Jonathan Griffin. Booklab [[Website: https://www.booklab.dk](https://www.booklab.dk)], Ry 2023. 288 s. ill. 395 kr.

Louise Hindsgavl · De udvalgte · Holmegaard Værk. [Anmeldelse]. Af Marianna Cæsilie Kiel. Magasinet Kunst. 2/2023, s 42-47. ill.

Down to earth. By Isabella Smith. Crafts. 296. 2023, s 84-97. ill. [Anne Mette Hjortshøj]. *

In clay and paper. Michael Kvium · Kjell Erik Killi-Olsen. Bomuldsfabriken kunsthall, Arendal og Trapholt [[Website: https://trapholt.dk](https://trapholt.dk)], Kolding 2023. 64 s incl omslag. ill. dansk og norske tekster med engelsk oversættelse. hf. 69 kr.

Peter Linde Busk. Hvem taler om sejr? At overstå er alt. Essay af Maria Fabricius Hansen. Prosa og playliste af Minna Grooss. Holstebro Kunstmuseum [[Website: https://holstebrokunstmuseum.dk](https://holstebrokunstmuseum.dk)], Holstebro 2023. 272 s. ill. litt. tillige engelsk udgave. (s 6-7 Forord. Af Anders Gaardboe Jensen, s 9-97 Reformuleringer. Materialer og betydninger i Peter Linde Busks værker. Af Maria Fabricius Hansen, s 99-267 Udvalgte værker. Prosa og playliste. Af Minna Grooss).

Peter Linde Busk. Who speaks of Victory? To endure is all. Essay by By Maria Fabricius Hansen. Hatje Cantz [[Website: https://www.hatjecantz.de](https://www.hatjecantz.de)], Berlin 2023. 272. ill. litt. noter. engelsk tekst. ib. 54 €. *

Anna Petri. Det ustyrlige forbinder os. Interview med Anna Petri ved Lærke Helene Askholm. Magasinet Kunst. 32. årg. 1/2023, s 106-109. ill.

Jens Quistgaard. The sculpting designer. By Stig Guldberg. Phaidon [[Website: https://www.phaidon.com](https://www.phaidon.com)], London 2023. 280 s. ill. litt. index. ib. 69,95 £.

"Jeg har ikke brug for blod og død og ødelæggelse mere for at folk ser mig". Interview med Maria Rubinke ved Anders Holbæk. Magasinet Kunst. 32. årg. 1/2023, s 14-21. ill.

Per Weiss * 1953 † 2023. [Nekrolog]. Af Mirjam Gelfer-Jørgensen. keramiske noter. 29. årg. 57/2023, s 1.

Billedkunstnernes Keramik. Keramik fra Horsens Kunstmuseums samlinger. Tekst af Emilie Hartmann Kuang. Horsens Kunstmuseum [[Website: https://horsenskunstmuseum.dk](https://horsenskunstmuseum.dk)], Horsens 2023. 32 s. ill. hf. 25 kr.

Samlerens verden. Af Carsten Bagge Laustsen. Himmerlands Kunstmuseum, Aars 2023. 40 s incl omslag. ill. litt.

Dansk Keramisk Bibliografi · Supplement. Af Gunnar Jakobsen. Forlaget Vandkunsten [Website: <http://www.forlagetvandkunsten.dk>], København. efteråret 2023. 400 s. ib.

Alkymistisk træf - Et keramisk møde mellem fortid og nutid. Vejen Kunstmuseum [Website: www.vejenkunstmuseum.dk], Vejen. 05.10.23. ill.

Playing with Fire. Edmund de Waal and Axel Salto. Forlaget Press [Website: <https://fpress.no>], Oslo. 07.10.23.

Rene farver, enkle former, reelt håndværk - Saxbo og Nathalie Krebs. Red. af Anders Uhrskov med bidrag af bl.a. Mirjam Gelfer-Jørgensen, Kevin Henry, Jette Hoffmeyer, Gunnar Jakobsen, Heidi Laura, Anders Uhrskov og Elsebeth Welander-Berggren. Gads Forlag [Website: <https://gad.dk>], København. 26.11.23. 426 s. ill. litt. noter. hf. 499,95 kr.

Nathalie Krebs og de keramiske kunstnere på Saxbo Stentøj 1929-1968. Af Henning Pihlmark. Forlaget Vandkunsten [Website: <http://www.forlagetvandkunsten.dk>], København. 2024. ill. litt. noter. ib.

100 års dansk keramik. Af Carsten Bagge Laustsen. Turbine [Website: <https://turbine.dk>], Aarhus. 01.02.24. 256 s. ill. litt. ib. 399,95 kr.

Royal Copenhagen and Bing & Grøndahl Porcelain, Stoneware and Faience - Forging a Legacy. 1-2. By Elliot Todd. ACC Art Publishing [Website: <https://www.accartbooks.com/uk>], Woodbridge. 08.07.24. 900 s. ill. litt. noter. index. ib. 125 £. *A thoroughly researched resource for scholars, collectors, auctioneers, historians, and anyone with an interest in Danish porcelain. Features almost 2000 photographs from a substantial private collection of Danish porcelain. Contains images of 97 marks and 285 signatures, which will aid identification for collectors.*

Niels Hansen Jacobsen. Red. af Teresa Nielsen med bidrag af Teresa Nielsen og Malene Wagner m.fl. Vejen Kunstmuseum [Website: www.vejenkunstmuseum.dk], Vejen. ill. litt. noter. ib.

Clay Index - Spor i Keramikken & Keramiske Profiler. Af Ane Maria og Animi Holst-Schmidt. [Website: www.keramik-i.dk]. *Forskningsprojekt, der spænder fra 1880'erne til 2010'erne, og som favner over 6.800 tekstprofiler om personer og virksomheder, over 32.000 genstands- og personfotos samt over 15.000 signaturer.*

Gustavsberg. The Nationalmuseum Collection. By Helena Kåberg, Ulrika Schaefer. Nationalmuseum Nationalmuseum [Website: <https://shop.nationalmuseum.se>], Stockholm 2023. 207 s. ill. litt. hf. 350 SEK.

Tidiga spår. Bertil Vallien. Keramik 1963-1970. Av Hedvig Hedqvist. Vida museum & konsthall [Website: <https://www.vidamuseum.com>], Halltorp 2023. *

Tillingefajans. Den lejongula fajansen från Kalmarsund. Fabrikerna i Timmernabben, Oskarshamn och Boda 1958-1932. Av Bengt Nyström & Annika Tegnér med medveerkan av Gunilla Baumgardt-Carlsson och Joakim Hardell [De senare släkt i 5:e och 6:e generationen]. Appell Förlag [Website: <https://appellforlag.se>], Stockholm. preliminärt hösten 2024.

Around the World in 80 Pots. The story of humanity told through beautiful ceramics. Ashmolean Museum [Website: <https://www.ashmolean.org>], Oxford og Welbeck Publishing Group 2023. 240 s. ill. litt. noter. ib. 20 £.

How Ideas Are Born. Ceramic Artists on Creative Processes. Ed. by Miguel Angel Arteaga. Hoaki [Website: <https://www.hoaki.com>], Barcelona. 14.11.23. 304 s. ill. ib.

Brittle Beauty: Reflections on 18th-Century European Porcelain. By Andreina D'Agliano, Claudia Lehner-Jobst, Errol Manners, Rosalind Savill & Selma Schwartz. Ad Ilissvm/Paul Holberton Publishing [Website: <https://www.paulholberton.com>], London 2023. 560 s. ill. litt. noter. ib. 90 £.

Wedgwood. Craft & Design (Victoria and Albert Museum). By Catrin Jones. Foreword by Tristan Hunt. Thames & Hudson [Website: <https://thamesandhudson.com>], London 2023. 144 s. ill. litt. noter. ib. 14,99 £.

Ceramics in the Victorian Era. Meanings and Metaphors in Painting and Literature. By Rachel Gotlieb. Bloomsbury Visual Arts [Website: <https://www.bloomsbury.com/uk>], London 2023. 288 s. ill. litt. noter. ib. 90 £.

The Material Culture of Tableware. Staffordshire Pottery and American Values. By Jeanne Morgan Zarucchi. Bloomsbury Visual Arts [Website: <https://www.bloomsbury.com/uk>], London 2023. 200 s. ill. litt. ib/hf. 99/24,99 £.

Contemporary British Studio Pottery. Forms of Expression. By Ashley Thorpe. Crowood Press [Website:

<https://www.crowood.com>], Ramsbury 2023. 208 s. ill. litt. ib. 27,99 £.

Earth & Fire. Modern Ceramicists, Their Tools, Techniques, and Practice. By Kylie Johnson & Tiffany Johnson. Thames & Hudson [Website: <https://thamesandhudson.com>], London 2023. 272 s. ill. litt. ib. 41 £.

Beyond East & West. Memoirs, Portraits and Essays. By Bernhard Leach. Annotated edition. Unicorn [Website: <http://www.unicornpublishing.org>], London. 17.10.23. 368 s. ill. ib. 35 £.

Lucie Rie. The Adventure of Pottery. By Andrew Nairne & Eliza Spindel. Kettle's Yard [Website: <https://www.kettlesyard.co.uk>], Cambridge 2023. 222 s. ill. litt. noter. hf. 39,95 £.

Kate Malone. A Life in Clay. Ed. by James Fox and Emma Chrichton Miller. Skira Editore [Website: <https://www.skira.net/en>], Milano. 23.11.23. 252 s. ill. litt. ib. 50 £.

Keramik der Weimarer Kunstgewerbeschule Henry van de Velde. Keramik-Museum Bürgel [Website: <https://www.keramik-museum-buergel.de>], Bürgel 2023. 80 s. il. 12 €.

Tonangebend · Starke Frauen und ihre Kunst 1918-1945. Von Joanna Flawia Figiel. Badisches Landes Museum, Keramikmuseum Staufen, Staufen 2023. ill. litt. noter. 24,90 €.

Margarete Heymann-Loebenstein. Keramik für die Avantgarde. Von Erhard Gerwien, Anna Grosskopf und Tobias Hoffmann. Hirmer [Website: <https://www.hirmerverlag.de>], München 2023. 224 s. ill. litt. noter. ib. 46 €.

Bissier und Bampi. Das Freiburger Keramikbild. Von Maria Schüly. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. oktober 2023. 96 s. ill. litt. 28 €.

Tunnel - Johannes Nagel. Works in Porcelain - Arbeiten aus Porzellan. 2018-2023. By/von Glenn Adamson, Esther Niebel & John White. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2023. 160 s. ill. litt. ib. 38 €.

From China to Meissen. 300 Years of Blue Onion Pattern. By Anja Hell & Lutz Miedtank. Sandstein Verlag [Website: <https://verlag.sandstein.de>], Dresden 2023. 164 s. ill. litt. hf. 32 €.

Porseleinkoorts. Het wonderbaarlijke ontstaan van Europees Porselein / Porcelain Fever. The wondrous

origins of European Porcelain. Waanders Uitgeverij, Zwolle. 29.95 €.

It's a Passion! We proudly Present: Die Porzellane aus der Sammlung Ludwig und das Beste aus 25 Jahren Ludwiggalerie Schloss Oberhausen. Hrsg. von Christine Vogt. Kerber Verlag [Website: <https://www.kerberverlag.com>], Bielefeld 2023. 128 s. ill. litt. ib 38 €.

Taschenuhrständer. Porte-Montre/Pocket-Watch Stands. Eine süddeutsche Privatsammlung. Von Gundagmar Helke, Hela Schandelmaier und Bernd Bauer. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 01.10.23. 2 bd. 1200 s. ill. litt. noter. tysk, engelsk og fransk tekst. ib. 98 €.

Allacher Porzellan. Geschichte einer Manufaktur im Nationalsozialismus. Von Walter G. von Demmel. Allitera Verlag [Website: <https://www.allitera-verlag.de>], München. 24.10.23. 260 s. ill. litt. noter. hf. 20 €.

East & West German Pottery (Fat Lava). By Kevin James Graham & Henrik Aarøe [haaroe@yahoo.dk]. 3rd ed. Baktus. 2023. 128 s. ill.

Großmeister der Grotteske. Von Michael Bosse Renn. Keramik aus Österreich. myMorawa von Dataform Media GmbH, Wien 2022. 306 s. ill. litt. ib. 59 €.

Ernest Chaplet. The Peter Marino Collection. By Etienne Tornier. Phaidon Press [Website: <https://www.phaidon.com>], London 2023. 224 s. ill. litt. noter. ib. 250 €.

Roger Capron. Céramiste. Par Staudenmeyer/Capron. Éditions Norma [Website: <https://www.editions-norma.com>], Paris 2023. 200 s. ill. litt. ib. 55 €.

Claude Champy. Stardust/Poussières d'étoiles. Ed. by Muriel Champy. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2023. 208 s. ill. litt. 44 €.

Wouter Dam | Keramiek Ceramics. By Jan de Bruijn & Martijn van Ooststroom. wbooks [<https://wbooks.com>], Zwolle 2023. 96 s. ill. litt. hollandsk og engelsk tekst. 24.95 €.

Immaterial. Lucio Fontana Ceramics. By Paola Campiglio and Paola Bonacina. Skira Editore [Website: <https://www.skira.net/en>], Milano. 28.12.23. 136 s. ill. ib. 45 £.

Lucio Fontana Catalogue Raisonné. Catalogue Raisonné of Ceramic Sculptures. Ed. by Luca Massimo Barbero. Skira Editore [Website: <https://www.skira.net/en>] Milano. 31.12.23. 824 s. ill. ib. 250 £.

Italian Maiolica and Other Early Modern Ceramics in the Courtauld Gallery. By Elisa Sani. Courtauld [Website: <https://courtauld.ac.uk>] og Paul Holberton Publishing [Website: <https://www.paulholberton.com>], London. efterår 2023. 304 s. ill. litt. ib. 50 £.

Clay Pop. By Alia Dahl. Rizzoli International Publications [Website: <https://www.rizzoliusa.com>], New York 2023. 256 s. ill. litt. ib. 50 £.

Iznik Ceramics at the Benaki Museum. By John Carswell, Mina Moraitou and Melanie Gibson. Gingko Library Art [<https://www.gingko.org.uk>], London 2023. 312 s. ill. litt. noter. ib. 60 £.

Four centuries of blue & white. The Frelinghuysen Collection of Chinese & Japanese Export Porcelain. By Becky MacGuire. Ad Illisvm/Paul Holberton Publishing [Website: <https://www.paulholberton.com>], London. 15.10.23. 432 s. ill. litt. noter. ib. 90 £.

Blue-and-White Porcelain. Creation, Development and Competition in China, Japan and Europe. By Meili Yang. Liverpool University Press/Sussex Academic Press (UK) [Website: <http://www.sussex-academic.com>]. 2023. 300 s. ill. litt. noter. ib. 110 £.

Early Chinese Blue-and-White Porcelain. The Ming-zhitang Collection of Sir Joseph Hotung. By Regina Krahl. ACC Art Publishing [Website: <https://www.accartbooks.com/uk>], Woodbridge 2023. 172 s. ill. litt. noter. ib. 192 £.

Sky Blue, Winter Green, Moon White. 500 Hundred Years of Excellence at the Yaozhau Kilns. By Regina Krahl. ACC Art Publishing [Website: <https://www.accartbooks.com/uk>], Woodbridge 2023. 228 s. ill. litt. ib. 85 £.

Ethereal Elegance. Porcelain Vases of the Imperial Qing - The Huaihaitang Collection. By Peter Lam. CA Book Publishing [Website: <https://cabookpublishing.hk>], Hongkong 2023. 400 s. ill. litt. ib. 56 £.

Porcelain for the Emperor. Manufacture and Technocracy in Qing China. By Kai Jun Chen. University of Washington Press [Website: <https://uwapress.uw.edu>], Seattle 2023. 232 s. ill. litt. noter. ib. 58 £.

Jingdezhen Imperial Kiln Museum. By Zhu Pei. Images Publishing Group Pty Ltd [Website: <https://imagespublishing.com>]. 2023. 242 s. ill. ib. 40 £.

Jade Green and Kingfisher Blue. Longquan Wares from Museums and Art Institutes Around the World. By Rose Kerr. ACC Art Publishing [Website: <https://www.accartbooks.com/uk>], Woodbridge 2023. 288 s. ill. litt. noter. ib. 198 £.

New Export China. Translations across Time and Place in Contemporary Chinese Porcelain Art. By Alex Burchmore. University of California Press [Website: <https://www.ucpress.edu>], Berkeley 2023. 280 s. ill. litt. ib. 50 USD.

Watercolors and Ceramics. By Zao Wou-KI. In association with the Cincinnati Art Museum. D Giles Limited [Website: <https://gilesltd.com>], London 2023. 128 s. ill. ib. 39,95 £.

Chinese and Japanese Porcelain in the Frits Lugt Collection. By Christiaan J.A. Jörg. Fondation Custodia, Paris. Distributed by Paul Holberton Publishing [Website: <https://www.paulholberton.com>], London. 31.10.23. 272 s. ill. litt. noter. ib. 40 £.

Colors of Kyoto. The Seifū Yohei Ceramic Studio. By Shinya Maezaki and Sinéad Vilbar. Cleveland Masterwork 7. D Giles Limited [Website: <https://gilesltd.com>], London 2023. 216 s. ill. litt. hf. 24,95 £.

Khmer Ceramics. Beauty and Meaning. By Dawn F. Rooney. River Books [Website: www.riverbooksbk.com], Bangkok 2023. 216 s. ill. ib. 40 £.

Form and Surface. African Ceramics from the William M. Itter Collection. By Diane Pelrine. Scala Arts & Heritage Publishers Ltd. [Website: <https://scalapublishers.com>], London. 29.10.23. 192 s. ill. litt. ib.

Ash Glazes. Techniques and Glazing from Natural Sources. By Phil Rogers. Ed. by Hajeong Rogers. 3rd ed. Herbert Press/Bloomsbury Publishing [Website: <https://www.bloomsbury.com/uk>], London 2023. 176 s. ill. litt. register. ib. 30 £.

Potter, krukker og fad. Lokalt fremstillet lertøj i Danmark og Hertugdømmerne 1600-1850. Illustreret med eksempler fra Ehlers Samlingen. Red. af Lennart S. Madsen, Bodil Møller Knudsen og Frauke Witte. Udgivet af Museum Sønderjylland i samarbejde med Ehlers Samlingen - Historie Haderslev, Haderslev 2023. 340 s. ill. litt. noter. ib. 299 kr.

Museum Sønderjylland har udgivet et større værk om lertøj fra Danmark og Hertugdømmerne med hovedvægt på perioden 1600-1850. Det tager udgangspunkt i den privatsamling af dansk lertøj, som Louis Ehlers (1916-1998) opbyggede til at blive landets største samling af sin art, og som han i 1983 donerede til Haderslev Kommune, hvor den har fundet et smukt og passende hjem i et renæssancehus fra 1578 i Slotsgade 20. Parallelt med sin indsamling skrev Ehlers et oversigtsværk om emnet, *Dansk lertøj*, der udkom i 1967 og var påbegyndt i 1952.

Selv om den nye bog tager udgangspunkt i Ehlers samling og bog, er den ikke et katalog over samlingen. Det er en monografi, hvor hovedstrømningerne i udviklingen af dansk folkeligt lertøj i forskellige egne af landet i den nævnte periode søges belyst; men bogen rummer også tilbageblik på forudsætningerne fra middelalder og tidlig renæssance. Alt skildres i en række selvstændige artikler skrevet af op imod 20 førende forskere på området. Stoffet anskues primært ud fra en arkæologisk, historisk og kulturhistorisk fagtradition. Meget er sket, siden Ehlers skrev sin bog, og derfor forsøges det også med held i dette værk så vidt muligt at inddrage og referere den senere tilkomne viden i form af artikler, afhandlinger om delemner, nyere arkæologiske udgravninger m.m. i de enkelte bidrag.

Bogens indledende og afsluttende kapitel er skrevet af redaktionen, og disse kapitler er også oversat til tysk. Den første artikel omhandler problematikken omkring udgivelsen af værket. Dernæst følger en beskrivelse af Ehlers' virke og indsamlingspraksis forfattet af Anneli Bork, der var Ehlers nærmeste medarbejder i Haderslev og siden videreførte sit virke i samlingen frem til 2016. De tre næste afsnit er skrevet af arkæologen Jette Linaa, med bidrag af Frauke Witte til det første. De omhandler fremstillingsteknik og den generelle udvikling af dansk lertøj i perioderne før 1600, i middelalder med spor tilbage til 1000-tallet og frem til 1536 og derefter i den tidlige renæssance. Her findes detaljerede observationer vedrørende lertyper og -forekomster, forarbejdning og brændingsteknikker samt ovnkonstruktioner, vekslende dekorationsteknikker og yndede motiver. Desuden

redegøres der for produktionsenheder, pottemagere og værkstedstyper i by og på land, samt afsætningsforhold til nære og fjernere kunder og markeder i de forskellige perioder. Påvirkning og import fra udlandet behandles også. Ehlers samling rummer ikke meget fra disse perioder, og derfor inddrages supplerende materiale, ligesom nye arkæologiske fund og nyere forskning på området nævnes.

De efterfølgende to artikler er tematiske: Ole Kristiansen har skrevet om ovnkaklernes typologi og historie set i et europæisk perspektiv med skitsering af brug, udbredelse, teknik og motivverden, samt impulser, der kom udefra, især fra Tyskland, hvorfra modeller, patricer, og stikforlæg ofte kom. De ældst fundne kakkelovnsrester i landet stammer fra Sorø Kloster fra ca. 1200. Den første kendte danske pottemager, som selv lavede forme, var Mogens Henriksen fra Helsingør, kort før år 1600.

Den næste tematiske artikel, skrevet af Mariann Ploug, handler om hverdagens simple brugskeramik, jydepotterne, der fremstilledes af uglaseret, sortbrændt blåler, og ofte var håndformede. Jydepotter fremstilledes flere steder i Jylland, men især Varde- og Skiveegnen var vigtige, ligesom Fyn havde sin produktion. De var ofte fremstillet af landbokvinder på gårdene, og blev brugt i køkkener lokalt, men også solgt til andre landsdele, til København og til Østersøområdet og Nordtyskland. Fremstillingsmetode og teknik beskrives grundigt, ligeledes genstandstyper frem til traditionen uddøde bl.a. med komfurets og dermed jerngrydernes indtog i hjemmene i anden halvdel af 1800-tallet.

Bogens følgende tretten kapitler er en geografisk opdelt beskrivelse af lertøjstradition og -udvikling i hele landet imellem 1600 og 1850, hvor egn for egn beskrives fra vest til øst skrevet af ligeså mange forfattere, alle specialister for hver deres lokalområde. Traditionen i de forskellige egne af landet er bekræftet begyndende med Vendsyssel, derefter beskrives Himmerland og Hellum, så Djursland og Randerseggen, Sorring, Aarhus, Sydøstjylland og Slesvig-Holsten, derefter Fyn, Lolland og Falster, Næstved, Holbæk, København og afslutningsvis Bornholm. To områder dækkes ikke i bogen, Vestjylland og Nordsjælland.

Det vil føre for vidt her at gå i detaljer med de enkelte afsnit, der rummer et væld af detaljerede oplysninger. De vekslende forfattere er gået til stoffet på lidt forskellig måde, afhængig af kildernes mængde og karakter, men der er en fin kongruens i disponering af artiklerne, der alle er uhyre indholdsmættede med en mængde

relevante detaljer, der også gør hver artikel læseværdig i sig selv, og ikke blot som en del af værket. Det er karakteristisk for de fleste artikler, at de anlægger et bredere periodesyn end det, bogen definerer, og både beskriver situation for lertøjet før 1600 samt i mange tilfælde udviklingen efter 1850. Det er ligeledes forskelligt, i vor høj grad Ehlers samling på et område er dækkende, og dermed kræver inddragelse af supplerende materiale fra andre danske museer. Billedsiden i bogen følger fint teksterne med gode gengivelser fra Ehlers samling og andre samlinger, ligesom hvert egnsafsnit indledes med et landkort, der viser de centrale lokaliteter.

Generelt for de fleste afsnit er, at de indledes med en beskrivelse af egnen, af land og købstæder, steder med lokale lerforekomster, samt transportmuligheder for det færdige produkt, mulige aftagere og bystruktur. I nogle egne er keramikproduktionen overvejende centreret i købstæderne, i andre ligger værkstederne i byens omegn eller på landet i nærheden i større eller mindre enheder. Dernæst følges udviklingen detaljeret i hvert område, som den kan dokumenteres ud fra skriftlige kilder. Det kan være folketællinger, skattelister, toldregnskaber, retsprotokoller, borgerskabslistes og boopgørelser m.m. Herfra hentes detaljer om værksteders funktionstid, personale og størrelse og i mange tilfælde kan navngivne pottemageres virksomhed og omfanget af den følges i flere generationer.

De skriftlige vidnesbyrd underbygges dernæst med en gennemgang af, hvad arkæologiske fund før og nu kan afdække. Her kan nye udgravninger efter Ehlers' tid i mange tilfælde komplettere og korrigere vor viden grundlæggende. Meget af dette materiale er endnu ikke dybdegående behandlet og giver dermed grundlag for fremtidig forskning.

I de enkelte kapitler beskrives efterfølgende, så godt som det kendte materiale tillader, materialer, teknik, genstandstyper og vekslende dekorfremmer karakteristiske for en egn eller for et værksted. Paralleller og forskelle imellem egnene fremhæves og illustreres med fotos fra Ehlers samling og andre kilder. Et væld af interessante observationer vedr. valg af lertyper, dekorationer, hornmaleri, forskellige pottemageres liv og virksomhed, for blot at nævne lidt, giver læseren glæde og ny indsigt.

Der henvises overalt til tidligere forskningsresultater både i teksten og med henvisninger og litteraturliste efter hvert afsnit, et meget nyttigt greb.

Bogen afsluttes med et kapitel, hvor redaktionen, ud fra de geografisk disponerede afsnit, forsøger at drage en række sammenfattende konklusioner om lertøjets udvikling set i et samlet landsperspektiv i peri-

oden. Denne tekst er udformet således, at den i virkeligheden set med mine øjne godt kunne læses før egnsafsnittene, som introduktion til de mere detaljerede gennemgange. Herefter følger en ordliste med fagtermer.

Overordnet må det konkluderes, at værkets artikler er skrevet levende og indsigtfuldt, og at bogen ved sin opdeling får karakter af et nyt standardværk på feltet, der både kan læses separat kapitelvis og som helhed. Det er dermed lykkedes de mange kompetente forfattere at skabe et værk, der gør status ud fra nutidens viden og samtidigt peger på områder, hvor nye landvindinger kan gøres i de kommende år. I en del artikler behandles keramiske virksomheder, der fortsatte efter 1850 og langt op i det 20. århundrede, endnu et muligt fremtidigt forskningsområde.

Ulla Houkjær

Kunsthistoriker, seniorforsker. mag.art. og cand.mag.

Danish Ceramic Architecture. By Rune Bundgaard, Alexis Harrisson, Martin Bodilsen Kaldahl & Jørn Utzon (†). Ed. by Rune Bundgaard, Thomas Dickson & Anne-Mette Manelius. Arvinus + Orfeus Publishing [<https://ao-publishing.com>], Stockholm 2023. 272 s. ill. litt. noter. ib. 65 € excl. moms og forsendelse.

En bog om keramisk dansk arkitektur er som begreb en nyskabelse. Synsvinklen er én blandt mange eksempler på, at man i vore dage med nye identifikationer søger at udvide begreber, som tidligere kunne indeholdes indenfor arkitekturhistoriens hidtidige vokabularium.

Da Torben Dahl og Ola Wedebrunn i 2000 på Forlaget Tegl publicerede deres bog om *Københavns MUREDE HUSE i det 20. århundrede*, forsynede de den med et afsluttende kapitel, som blev benævnt "Tegl i nye former". Det omfatter stort set samme fænomen, som Rune Bundgaards bog, dog må det indrømmes, at sidstnævnte når langt videre ud i verden og stikker dybere ned i materien samt længere tilbage i historien. Det som især interesserede Dahl & Wedebrunn var anvendelse af tegl som façadebeklædning i modsætning til den traditionelle rolle som bærende mur. Eksemplerne omfattede kun byggeri fra den sidste trediedel af det 20. århundrede. Rune Bundgaard går som omtalt i sin bog langt videre, ja han trækker tråde helt tilbage til oldtiden med eksempler fra Mesopotamien og det antikke Rom.

Alligevel er den engelsksprogede bog først og fremmest et værk om dansk byggeri. Bogen omfatter tre essays: Bundgaards overordnede introduktion til emnet, Martin Bodilsen Kaldahls "Bringing ceramics back into architecture" og Alexis Harrisons "On working with architectural ceramics" samt et ældre bidrag af afdøde Jørn

Utzon om Sydney Operaen og dens legendariske beklædning af keramiske fliser. Netop Harrison repræsenterer firmaet Arup i London, der går tilbage til den danskfødte ingeniør Ove Arup og hans firma Arup Associates, som spillede en afgørende rolle ved operaens opførelse. Efter de fire essays er der interviews med repræsentanter fra tre danske tegnestuer, der arbejder med keramisk arkitektur, Jan Utzon, Pil Høyer Thielst & Erik Frandsen (Lundgaard & Tranberg) og Søren Rasmussen (ONV Architects).

Bogens hovedafsnit omfatter en bred vifte af dansk keramisk arkitektur, spændende fra Dahlerups Ny Carlsberg Glyptotek, Helweg-Møllers udvidelse af Odense Rådhus og Arne Jacobsens Stelling's Hus på Gl. Torv i København til de nyeste eksempler, hvoraf måske især Henning Larsens Tegnestues kontorbygning ved Tuborg, Strandvejen 60 i Hellerup og Kjær & Richters udvidelse af Clay Keramikmuseum Danmark i Middelfart gør indtryk. Jeg savner enkelte ældre eksempler med fajanceudsmykning på facaden, såsom f.eks. Det tekniske Selskabs Skole af Ludvig Fenger ved Nørrevold i København, der har håndværkssymboler under gesimsen og fire portrætter af berømte danskere, alle leveret af fajancefabrikken Alumina i 1881 og den keramiske frise på Carlsbergs Dipylonport, ligeledes fra 1881 (arkitekt J. Vilh. Dahlerup).

Man savner en oplysning om, hvem der har leveret bogens mange og smukke illustrationer. Måske Rune Bundgaard selv?

Man kunne stille spørgsmålet, om begrebet keramisk arkitektur overhovedet er nødvendigt, men det må indrømmes, at bogen giver en spændende, appetitlig introduktion til alternativ anvendelse af tegl i nye former samt egentlig keramisk udsmykning i dansk arkitektur de seneste 150 år. Derfor skal bogen have min bedste anbefaling. Den åbner for en vinkel på dansk byggeri, som de færreste har indblik i.

Claus M. Smidt

Jens Quistgaard. The sculpting designer. By Stig Guldberg. Phaidon [Website: <https://www.phaidon.com>], London 2023. 280 s. ill. litt. index. ib. 69,95 £.

Nogle gange er det virkelig en fornøjelse både at læse og at anmelde en bog. Stig Guldbergs bog om Jens Quistgaard (1919-2008) er et af de tilfælde.

Når man får bogen i hånden, ser man ret hurtigt, at der er tænkt over udformningen både med hensyn til bind og med hensyn til den øvrige grafiske tilrettelæggelse. Designerne James Brown og Ana Rita Teodoro of Cantina har udført deres arbejde eksemplarisk.

Omslaget er holdt i en rød grundfarve, en brækket hvid samt sort, men udover de sædvanlige oplysninger om forfatter, titel og forlag mimer omslaget detaljer fra to af Jens Quistgaards værker. På ryggen af bogen og et par centimeter ind over for- og bagside er i lavt relief vist den plastsnor, der var påsat Kobenstyle-kanden, mens der i dybt relief på forsiden af bogen er vist konturerne af lysestagen til de høje tynde lys. Ved den grafiske tilrettelæggelse er anvendt meget læsbare typer på en brækket hvid, hvilket gør læsningen behagelig. Det burde være en selvfølge for alle bøger, men er det desværre ikke. Under gennemgangen af en række af Jens Quistgaards værker er der dog anvendt glittet papir, som medvirker til at give en bedre billedkvalitet, hvor der til brødteksten anvendes et mere mat stykke papir, som er med til at øge bogens læsbarhed. Sluttelig er anvendt en blå stribe til at adskille de enkelte afsnit og den samme blå farve inderst på brødtekstens sider.

Et er en bogs udstyr, noget andet er dens tekst. Udstyret kan være nok så smukt og brugervenligt, hvis tekstens kvalitet ikke svarer dertil, men her svarer udstyr og tekst kvalitetsmæssigt til hinanden, for Stig Guldbergs tekst er velskrevet og med et højt informationsniveau. Når den designinteresserede læser først er gået i gang med at læse bogen, medfører vekselvirkningen mellem det biografiske stof og den kolossale mængde af ofte spændende kunsthåndværk/kunstindustri, som Jens Quistgaard designede gennem årene, at læseren får svært ved at slippe bogen.

Bogen er meget struktureret opbygget startende med en prolog, der giver en skildring af, hvordan Stig Guldberg fandt sin vej til Jens Quistgaards værker, og hvordan han personligt lærte kunstneren at kende. Dette møde førte til en brevveksling og senere til en række samtaler, optaget på bånd, mellem Jens Quistgaard og Stig Guldberg. Disse samtaler, hvor Jens Quistgaard fortalte om sit liv og tankerne bag sine værker, er blevet et meget væsentligt element i bogens tekst.

Efter prologen følger bogens centrale tekst, hvor Stig Guldberg i syv afsnit kronologisk gennemgår Jens Quistgaards liv og livsværk. Afsnittene har titlerne: Childhood and Formative Years, Early Works and Leitmotifs, From Arts and Crafts to Industrial Design, Dansk Designs, The Man on the Island, Career Peak og Up against the Times.

På disse sider følger man Jens Quistgaard fra barndommen over uddannelsen og de produktive år, til han som ældre ikke er i samklang med tiden længere, og samtidig fås et godt indtryk af hans enorme designmæssige idérigdom og skaberevne gennem flere årtier. Meget centralt i Jens Quistgaards liv og virke står samarbejdet fra 1950'erne med den amerikanske forretningsmand Ted Nierenberg, der skabte firmaet "Dansk Designs" og

gennem en del år udelukkende markedsførte Jens Quistgaards værker i USA og en række andre lande. Dette betød en enorm udbredelse af værkerne, der hovedsagelig var industriel formgivning, men også omfattede en del unikaværker. Samarbejdet skabte Jens Quistgaard et navn i den internationale designverden.

Noget der var karakteristisk for Jens Quistgaards design, var for det første hans egne håndværksmæssige evner, der gav sig udslag i mange unikaværker, for det andet hans interesse for det skulpturelle element i værket, for det tredje forenklingen i værket og for det fjerde hans materialemæssige ubundethed, der gav sig udslag i værker udført i træ, jern, stål, sølv, lak, keramik, glas osv. Derimod var hans emnekreds, hvis man ser bort fra smykker og enkelte dolke, begrænset til brugsgenstande til hjemmet.

Efter tekstaftsnittet følger i bogen en meget fin gennemgang af en række udvalgte værker med teksten på den ene side stillet overfor et billede på den anden. Hvis man ikke har et meget stort kendskab til Jens Quistgaard, vil man her virkelig få øget sin viden om de designmæssige idéer bag værkerne. Desuden vil illustrationerne bringe minder frem hos de fleste læsere om, hvem i familien eller vennekredsen der nu har/havde den og den genstand, som Jens Quistgaard har designet.

Dette værkudvalg følges senere i bogen af et andet meget større udvalg på flere hundrede værker opdelt efter materiale/funktion, men hvor fotografierne er mindre og oplysningerne kun er funktion, årstal, materiale og evt. fabrikant. Dette afsnit afsluttes med fotografier af mærkningen på forskellige Quistgaard-værker. Før dette afsnit med de små fotos er der nogle få sider med tekst om mærkning, priser m.v. Sider der nok mest henvender sig til samlere.

Når det nu er en anmeldelse til *keramiske noter*, vil det måske være på sin plads at fremhæve, at Jens Quistgaard formgav mange keramiske værker, som fra sidst i 1940'erne blev produceret hos Eslau, Palshus, Kronjyden, Dansk Designs og Bing & Grøndahl. De fleste værker var modeller til serieproduktion, men specielt hos Eslau og Palshus udførte Jens Quistgaard også en del unikaværker såsom vaser, kander og platter.

Serieproduktionen centrerede sig først og fremmest om te- og kaffestel, der for nogle stels vedkommende fik stor udbredelse. Her kan nævnes stellerne Relief og Cordial, men han lavede også vaser, lysestager, skåle osv., ligesom han påtog sig keramiske opgaver til reklameformål.

Et af de formmæssigt mest originale værker, han udførte, var Januskanden fra 1949, der med sine to hanke, to

hældetude og en organisk formgivning kom til at stå som en lille skulptur. Januskanden blev produceret hos Palshus.

Et andet var det ildfaste stel "Flamestone" fra 1957, der farve- og glasurmæssigt var inspireret af jyddepotten, og hvis usædvanlig høje kaffekande er blevet kendt af virkelig mange designinteresserede. "Flamestone" blev produceret hos Dansk Designs.

Stig Guldborg angiver i bogen generelt ikke mål på værker, hvad der er lidt ærgerligt. Skulpturelt gør det virkelig en forskel, om et værk eksempelvis er 10 eller 30 cm højt, og når Jens Quistgaard nu selv er "the Sculpting Designer" (bogens titel), burde målene have været angivet.

Uanset dette vil bogen fremover komme til at stå som et hovedværk om Jens Quistgaard og dennes virke.

Henning Pihlmark

Drømmen rider forbi - det haster. Af Kirsten Christensen. Holstebro Kunstmuseums Forlag [Website: <https://holstebrokunstmuseum.dk>], Holstebro 2023. 176 s, ill. (s 7-9 Forord af Anders Gaardboe Jensen og s 10-170 af Kirsten Christensen). 329,95 kr. Udgivet i forbindelse med udstillingen af samme titel på Holstebro Kunstmuseum 13. maj-12. november 2023.

"I 1975 købte Holstebro Kunstmuseum som det første kunstmuseum et keramisk billede af mig". Sådan indleder billedkunstneren Kirsten Christensen (f. 1943) sin udsøgt smukke og berigende bog udgivet i anledning af den retrospektive udstilling 48 år senere på samme kunstmuseum. Det skulle vise sig gennem kunstnerens stærke og manifesterede udvikling i de mange mellemliggende år, at museet med rette havde haft øje for det høje kvalitetsniveau og værkernes originalitet, som har været kendetegnende for hele Kirsten Christensens oeuvre.

Den nye bog, der kan betragtes som en afrunding af Kirsten Christensens betydelige bogværk "Keramisk Testamente" (Gyldendal 2020), rummer kunstnerens beretning om sit liv og kunst, forfattet som en række kapitler, rigt og varieret illustreret med værk gengivelser, fotografier, udsnit og helheder i drømmeagtige sekvenser. Bogen slutter med to helt nye serier af tegninger udført med oliekridt fra 2022, den ene med titlen "Ukraine" og den anden "Hilma af Klint" inspireret af den mangetydige svenske maler Hilma af Klint (1862-1944).

Den grafiske tilrettelæggelse af bogens ord og billeder, udført af Jeanne Betak i samarbejde med forfatteren, gør det muligt for læseren på enestående vis at møde

værkerne uden filter, man er helt tæt på. Som få kan Kirsten Christensen kunsten at få ord, skrift og billede til at gå op i en højere enhed, som hun allerede viste det i gennembrudsværket ”Min mor og mig”, udstillet på Tranegården 1978 og gengivet i publikationen af samme navn (Informations Forlag, 1978 og 2021). Det er blevet stående som et ikonisk værk med dets social-realistiske skildring af et arbejdsomt, fattigt kvindeliv som enlig mor. Her anslås stærkt kunstnerens grundfortælling tæt på hendes eget liv, som har været inspirationen og drivkraften for hendes lange kunstneriske virke og som lægges overbevisende og generøst frem i ”Drømmen rider forbi – det haster”. I bogen reflekterer Kirsten Christensen i tekst og billeder over emner og temaer som uddannelse, kærlighed, køn, pligten overfor talentet, venskab, brevskrivning, sygdom, naturødelæggelse, himmelrummet, leret, lerbilleder, oliekriddtegninger, corona, krig og tro.

Kirsten Christensen har gennem sit arbejde brugt leret ekspressivt som få kunstnere takket være sin oprindelige uddannelse som keramikker fra Kunsthåndværkerskolen. Gennem en kompliceret teknik udviklede hun tynde lerplader som grundlag for sine tegninger, som ridses i begitningerne, så lerets farve skinner igennem. Denne tekniks farvemæssige begrænsninger står i klar modsætning til kunstnerens senere brug af oliekriddet i store farvestærke tegninger bl.a. inspireret af gentagne ophold i Italien.

Begge områder af kunstnerens produktion indgår i ”Drømmen rider forbi – det haster”. Den poetiske titel indeholder samtidigt en opfordring til ikke at lade stå til, men aktivt at bruge sit liv og sine talenter til at fremme skønheden og det gode for almenheden og universet. Disse værdier har Kirsten Christensen selv forfægtet gennem sin kunst og virksomhed.

Bodil Busk Laursen

Samlerens verden. Af Carsten Bagge Laustsen. Himmerlands Kunstmuseum [Website: <https://himmerlands.kunstmuseum.dk>], Aars 2023. 40 s incl omslag. ill. litt. 40 kr.

Fra 28. januar til 14. maj 2023 udstillede Carsten Bagge Laustsen dele af sine samlinger på Himmerlands Kunstmuseum. Hovedparten var keramik, men han udstillede også billedkunst samt eksempelvis bestik udført helt eller delvist i udskåret ben.

I forbindelsen med denne udstilling blev der udgivet en lille bog forfattet af Carsten Bagge Laustsen. Bogen var dog ikke en introduktion til samlingen, men i stedet et skrift omkring ”samleri”. Et emne som forfatteren også

tidligere har skrevet om i sin bog ”100 Ans de Céramique Danoise”. Maison Du Danemark 2018, side 21-31.

Bogen er inddelt i en række afsnit med titlerne: 1) Tingen, der mangler. 2) Begæret og nydelsen. 3) Samlingen. 4) Samleriets Psykopatologi. 4) Samlingernes historie. 5) Samlerfeltet. 6) Samlertyper. 7) Kynisme.

I hvert afsnit behandles et aspekt af samleriet og forskellige filosoffer, sociologer, psykologer og kunsthistorikere citeres i vidt omfang fra skrifter, hvor de behandler samleriets væsen og uvæsen. Forfatteren kommer godt rundt om emnerne, og jeg tror, at bogen vil interessere dem, der er angrebet af samleri i let eller svær grad og også dem, der bestemt ikke er angrebet, selv om huset er fyldt med kunst og kunsthåndværk.

Carsten Bagge Laustsen nævner i den forbindelse selv på side 19 Sigmund Freud, der på trods af, at han havde en samling af 3000 antikke objekter, kun sporadisk reflekterede over samlermanien. Forfatteren bemærker i den forbindelse tørt: ”Selvanalysen er som bekendt det sværeste”. Dette set i lyset af de mange analyser Sigmund Freud ellers udførte.

Når vi nu er ved det med selvanalyse, så kunne jeg godt have tænkt mig, at Carsten Bagge Laustsen satte sig selv mere i spil i bogen og trykkede lidt på sine egne ømme punkter vedr. samleri. Det er altid godt at få erfaringer fra første hånd.

Selv om bogens tekst ikke omhandler Carsten Bagge Laustsens samling, er den illustreret med fotografier af nogle af samlingens værker fotograferet i samlerens hjem.

Henning Pihlmark

Lerans magi · Skandinavisk keramik genom hundra år. från BIM Collection. Red. af Love Jönsson. Med bidrag af Love Jönsson, Petter Eklund, Björn Mathiasson, Bodil Busk Laursen, Anne Britt Ylvisåker, Karin Widnäs, Kerstin Wickman og Jorunn Veiteberg. Rian designmuseum [Website: <https://www.rian.se>], Falkenberg 2023. 128 s. ill. 100 SEK.

Det kommunale designmuseum, RIAN i Falkenberg, har modtaget en stor donation af keramiske værker fra privatsamleren Björn Ivar Mathiasson fra Ystad. I den anledning er udgivet en bog, hvor samlingens konstellation præsenteres og et udvalg af værker og keramikkerne bag dem præsenteres i essays af forskellige fagfolk, ligesom giveneren portrætteres.

Samlingen, kaldet BIM Collection, består af næsten 1000 stykker keramik, både unikaværker og kunstkeramik fra førende fabrikker, indsamlet over 40 år. Det drejer sig primært om svensk keramik, men også Norge, Danmark og Finland er repræsenteret, og skribenter fra alle lande bidrager med afsnit i bogen. Samlerens fokus har særligt været på modernismens keramik fra 1930'erne og frem til i dag. Der er primært samlet ting i mindre formater, og både de helt store topnavne samt mere ukendte keramikere er repræsenteret, som regel ikke blot med enkeltværker, men flere værkgrupper, der kan illustrere den enkelte keramikers udvikling.

Peter Eklund gør sig i et indledende essay tanker om keramikens funktion og udtryk som markør for bestemte tider og historier, samt de psykologiske faktorer, der kan ligge bag samlerinteressen. Derefter skitserer han Björn Mathiassons liv og samleraktivitet. Det har været et liv præget af mange opbrud og ophold i forskellige dele af verden. Efter en barndom i Ystad og Göteborg stod Mathiasson som helt ung til søs med handelsskib til Det Fjerne Østen, gik så i handelsgymnasium, blev senere FN-soldat på Cypern, startede på en verdensomsejling, og levede så nogle år en hippietilværelse i USA. Fra 1970 var han tilbage i Sverige, hvor han i en lang årrække var kirkegårdsgartner i Motala. Omkring det tidspunkt tog keramikinteressen rigtig fart, og med en helt almindelig indkomst lykkedes det at skabe en usædvanlig god samling. Udover at samle har Mathiasson også skabt et stort fagbibliotek og en registrant over samlingen, som indgår i donationen.

Senere i bogen portrætterer Peter Eklund keramikeren Signe Persson-Melin og beskriver hendes tidlige år i Höganäs, senere mangeårige arbejde i eget værksted i Malmø og derefter tilknytningen til bl.a. Boda Nova som industriel formgiver af glas og keramik samt hendes store betydning som underviser bl.a. på Konstfack i Stockholm, inden hendes endelige tilbagevenden til eget værksted i Skåne i sine sene år.

De næste to afsnit er skrevet af samleren selv og omhandler møder med og indtryk af Gunnar Nylund, der er hans absolutte favorit og repræsenteret med hele 95 værker i samlingen. Der er fine observationer om Nylunds værk, og særlig omtale af den lidt specielle type keramik, han skabte i chamottegods fra Rörstrand i 1930'erne, ikke uden grund kaldt pindsvinevaser, hvor helt små skår af porcelæn er indarbejdet i en porcelæns- eller stentøjsmasse og derefter drejet op, så værkernes overflade fremstår med en brudt og ujævn flade af små skærver, der stritter ud og delvis er dækket af monokrom glasur.

Træffende iagttagelser og en indfølt præsentation indgår også i Bodil Busk Laursens afsnit om en dansk favorit, Gutte Eriksen, hvis værk og betydning som lærer for

mange yngre keramikere, som hun også udstillede med i gruppen, *De 8 keramikere*, beskrives. Betydningen af hendes læretid hos Bernard Leach i Cornwall og senere møder med japansk og fransk keramik, og hvad det kom til at betyde for hendes eget arbejde med stram form og særlige glasurer nævnes også. I BIM Collection findes hele 13 værker af Gutte Eriksen og en del arbejder af hendes elever.

Et norsk indslag i bogen er afsnittet af Anne Britt Ylvisåker om den norske pioner indenfor en mere ekspressiv keramisk form, Erik Pløen. Hans karriere følges fra en forsigtig start med produktion af brugsvarer i tinglaseret lergods i 1930'erne til springet imod fri keramisk form i stentøj i 1950'erne via inspiration fra bl.a. Saxbo og Rörstrand, et udtryk, der yderligere ændrede sig efter ophold som underviser i Chicago. Det resulterede i et eksperimentel keramisk formsprog udøvet i eget værksted fra 1970'erne i Son i værkstedsfællesskab med hans kone, keramikeren Ingvil Havrevold.

En anden eksponent for en form for abstrakt ekspressionisme i keramik, der fortjener større opmærksomhed, er svenske Anders B. Liljefors (1923-1970), som RIANs leder Love Jönsson skriver om. Han blev oprindelig uddannet som kunstmaler, gav sig fra 1947 ind på det keramiske felt og blev tilknyttet fabrikken Gustavsberg. Her fik han mulighed for at eksperimentere med drejet stentøj med glaserede felter og indridsede mønstre, der fascinerede samtiden, som opfattede værkerne som en reference til "primitiv kunst". Fra 1950'erne gik Liljefors mere og mere over til at arbejde med sandstøbte skulpturer og relieffer i et abstrakt formsprog og kom til at udsmykke mange offentlige bygninger.

Et finsk bidrag til bogen omhandler keramikeren Kyllikki Salmenhaara og beskriver både hendes værk, hvor hun fra 1947 blev tilknyttet Arabia, og hendes meget store betydning som lærer. I 1950'erne blev hun internationalt kendt, da hun udstillede og præmieredes flere gange på triennaler i Milano. Siden betød en arbejdsulykke, at hendes virke drejede sig imod undervisning, som hun udøvede både ved designskoler og akademier i USA, Taiwan og fra 1963 igen i Finland. Bidraget er skrevet af hendes elev, keramikeren Karin Widnäs.

Kerstin Wickman skriver om den svenske keramik Ulf Johansson (1938-2018), der ligesom Liljefors efter hendes mening fortjener større anerkendelse. Han var dybt inspireret af japansk keramik, som han for alvor lærte at kende ved et studieophold i Japan 1964-65 og var tæt på i sit liv i Sverige i sit mangeårige ægteskab med en japansk grafisk designer. Han blev en mester i at udvikle egne glasurer, et tema han også underviste i, i mange sammenhænge, og hans foretrukne udtryksform blev objekter i rakuteknik. Wickman beskriver bl.a. henført en af hans æsker i teknikken.

En vigtig pointe i teksten er også, hvorledes det i ”folkhemmets” tidlige dage i Sverige, trods mange initiativer for at integrere kunst og kunsthåndværk i almindelige menneskers hverdag, var svært for en kunstner rundet af arbejderklassen og uden økonomisk frirum at bryde igennem sin sociale baggrund og at leve af sin kunst, hvad Johansson aldrig for alvor kunne - et fint tidsbillede af et liv og en historisk realitet.

Bogen afsluttes med endnu et norsk indslag, idet Jorunn Veiteberg beskriver den unge keramikker Heidi Bjørgans tilgang til keramik ud fra et bestemt keramisk objekt, der kan eksemplificere hendes leg med ler på grænsen af det teknisk mulige, leg med kontrasten imellem grimt og smukt, frastødende og forførende, et træk som nu kan findes hos flere unge kunstnere.

Efter at have læst de spændende og meget personlige og forskellige tekster og have fordybet sig i fotografen Patrik Johanssons helt eminent gode billedside, der præges både af fine detaljefotos og helsides grupperinger af keramiske objekter, kan det ikke gå hurtigt nok med at komme til Falkenberg og studere BIM Collection.

Ulla Houkjær

Kunsthistoriker, seniorforsker. mag.art. og cand.mag.

Bertil Vallien. *“Har jag gjort allt det här?”* Av Björn Boode och Caroline Boode. Arvinus + Orfeus Publishing [<https://ao-publishing.com>], Stockholm 2023. 448 s. ill. hf. 45 € excl moms og forsendelse.

Hvem kender ikke den store svenske glaskunstner og formgiver Bertil Vallien (f. 1938) med de talrige brugsglas samt farverige serie- og unikaglasarbejder, men hvor mange ved, at han er uddannet som keramikker fra Konstfackskolan i Stockholm (1957-1961), og at han også kunne have haft en blændende kunstnerisk karriere som keramisk kunstner?

Her får vi gennem tre fine interviews med Bertil Vallien fra 2020-2021 ved Björn og Caroline Boode en meget levende beretning af og om Bertil Vallien, hvor interviewernes dybe indsigt i Bertil Valliens liv og arbejde blandes med hans svar på deres spørgsmål, men hvor det tydeligt af skriften fremgår, om det er forfatterne eller Bertil Vallien, der taler. Det er således ikke en opslagsbog om Bertil Valliens værker, men også en dyb og indsigtfuld bog, ”som går på djupet i frågar som rör en hel industrigrens upp- och nedgångar och hur man som formgivare manövrerar mellan marknadens krav och personalens behov av kompetenshöjning”.

Bertil Vallien var sommeren 1960 sammen med Ulrica Hydman i praktik hos Arne Ranslet og Tulla Blomberg Ranslet (Teglkaas Stentøj). Efter afsluttet eksamen fra

Konstfack i 1961 rejste Bertil Vallien til Californien for at arbejde med keramik på et mindre værksted med fem ansatte. Her fik han hurtigt lov til at designe brugsting, som straks blev sat i produktion.

Samtidigt fik han mulighed for at arbejde med unika. I USA var ”den fria och respektlösa keramiken ’action pottery’ ... började göra sig gällande”, hvilket ansporede Bertil Vallien ”till ytterligare brott med den eleganta Skandinaviska designen”. Disse unikaarbejder udstillede han i et galleri i Los Angeles og fik stor succes, idet der hurtigt var udsolgt. En succes der blev gentaget i 1963. Resultatet var også flere priser for hans keramiske arbejder i USA.

Men i 1963 vendte han sammen med Ulrica Hydman, nu Hydman Vallien, tilbage til Sverige for at arbejde med glas, som blev hans livsbane, idet han dog i starten sideløbende arbejdede med keramik. Først arbejdede han for glasbruket i Åfors og efter 2012 for Kosta. Denne del af hans livsbane udgør den væsentligste del af bogen, som afsluttes med en oversigt over ”Serviser, 1960-2000” og ”Namngivna glasserier, 1960-”.

Bogen er rigt illustreret med utallige private fotografier fra Bertil Valliens liv og arbejde udover mængder af fotografier af hans arbejder. Desværre bringes de på en måde, så det for mig kommer til at virke uoverskueligt og rodet, men absolut en læseværdig og spændende bog.

Gunnar Jakobsen

Ragnhild Godenius. Pionjär inom svensk studiokeramik. Av Märta Holkers. Bokförlaget Arena [Website: <https://arenabok.se>], Malmö 2023. 112 s. rikt ill. i färg. litt. ib. 329 SEK.

Ragnhild Godenius hör till en grupp nordiska keramikere som tidigt inspirerades av ”Art du Feu” och japanskt stengods som det utvecklades av flera keramikere i Frankrike under sent 1800-tal och Art Nouveau. Tillsammans med keramikere som bl.a. Nils Barck, Anders och Bess Wissler, Agnes du Frumerie och Tage Zickerman var hon en av dessa pionjärer i Sverige som fängslades av de nya glasyrerna och det starkeldsgods som man brände i egna studiougår. Flera av dem trädde fram under 1900-talets första decennier och deltog t.ex. på Slöjdföreningens avdelning för konstnärligt lergods på Stockholmsutställningen 1909 och på Baltiska i Malmö 1914. Så också Godenius.

Hennes keramik står nära Wisslers och Zickerman och det franska stengodset, men hennes pjäser har ett eget drag med litet primitiva former med plastiska

ornament, och med litet mörka och dystra, trögflytande glasyrer. Som dekoration använder hon ofta små naturmytiska väsen. Hennes pjäser är inte alltid drejade utan ofta fritt modellerade vaser och skålar. Godenius brände sin keramik i en egen ugn i Rönninge söder om Stockholm, som hon hade tillsammans med skulptören Gerda Sprinchorn.

Många av dessa keramiker har omnämnts i olika översiktsverk, men i likhet med Godenius inte fått någon djupare presentation. För första gången skildras nu Ragnhild Godenius (1877-1966) och hennes vrenskande keramik i en egen monografi av kultur- och konsthistorikern Märta Holkers. Hennes levnad och hennes keramik och den kontext hon verkade i får här en utförlig presentation i en vackert gestaltad och illustrerad bok med inklämmande fotografier i färg av Per Myrehed.

Bengt Nyström

Gustavsberg. Nationalmuseums samling. Av Helena Kåberg och Ulrika Schaefer. Nationalmuseum [Website: www.nationalmuseum.se], Stockholm 2023. 208 s. rikt ill. i färg. svensk och engelsk upplaga. hf. 350 SEK.

Gustavsbergs Porslinsfabrik har tillsammans med Rörstrand och deras formgivare en central plats i svensk designhistoria och inte minst i svensk keramisk historia. Det är en smaksak vilken fabrik och vilka formgivare man sätter främst, båda har var sitt museum i Gustavsberg utanför Stockholm respektive Lidköping.

Gustavsbergs porslinsmuseum är idag inrymt i en av fabriken ursprungliga byggnader på fabriksområdet och har nu till sommaren öppnat en ny utställning som berättar om porslinsfabriken nära 170 år långa historia. Samtidigt har en ny bok om den stora Gustavsbergsamlingen med över 45 000 föremål publicerats, författad av designhistorikern Helena Kåberg och museets förestandare Ulrika Schaefer.

Samlingen skänktes av Gustavsbergs Porslinsfabriks tidigare ägare KF (Kooperativa förbundet) till svenska staten år 2000 och förvaltas sedan dess av Nationalmuseum. Större delen är idag inrymd i museets nya magasin, där man f.ö. berett plats för forskare. Utställningarna gör nedslag i Gustavsbergsamlingen och bjuder på såväl nya upptäckter som nostalgi och ögongodis.

I den här boken får vi fördjupa oss i Gustavsbergsamlingen med allt från studiotillverkat konstgods och prakturnor till välkända serviser och sanitetsprodukter och som tillverkats vid porslinsfabriken från starten

1825 tills fabriken lades ner år 1993. Man kan läsa om hur föremålen formgivits, tillverkats, debatterats och används och möta några av fabriken mest kända formgivare: Wilhelm Kåge, Stig Lindberg, Lisa Larsson, Karin Björquist, Tyra Lundgren, Gunnar G:son Wennerberg, Josef Ekberg och Margareta Hennix o.s.v., alla träder fram i kortfattade porträtt. Boken är upplagd som en rikt illustrerad krönika under de 170 åren och ger koncentrerade och välformulerade skildringar av formgivare och fabriks historia, olika modestilar, teknik och föremål, men också om människorna som var verksamma där och om den roll i samhället som fabriken kom att spela. Boken blir på så sätt också en uppslagsbok som via utförliga register leder vidare till Gustavsbergs designhistoria. Det hela väcker nyfikenhet och inspirerar till ett besök på plats.

Bengt Nyström

Arvika Konsthantverk. 100 år av lustfyllt skapande. Av Hans Bergström. Utg. 2022 av Arvika Konsthantverk ekonomisk Förening och Votum Förlag [Website: <https://www.votummedia.se>], Karlstad. 176 s. ib. Rikt ill. i färg. 245 SEK.

I april år 1922 öppnade Arvika konsthantverk sin butik i den värmländska staden vid Glafs fjordens strand, drygt 6 mil från Karlstad och ungefär lika långt från sjön Racken och Rackstad. Det var vid Racken som en grupp konstnärer slagit sig ned vid sekelskiftet 1900 och utgjorde kärnan i det nybildade försäljningskooperativet. Flera kända målare och konsthantverkare ingick, bl.a. målaren och textilkonstnären Maja Fjæstad, som var föreningens ordförande i 26 år. Bland keramikerna fanns bl.a. Rigmor Böwing, Hilma Persson-Hjelm, Martin Andersson, Gustaf Persman, Ulla Nilsson och många fler. Genom åren har ett tjugotal keramiker varit knutna till Arvika konsthantverk.

Journalisten Hans Bergström har god insikt i kooperativets verksamhet och konsthantverkets villkor. Han levde i mer än 40 år tillsammans med Ulla Nilsson, keramiker i 5:e generationen och i femton år föreningens ordförande. Han har skrivit en lättläst krönika över Arvika konsthantverk och dess medlemmar genom åren. Det har blivit en bra tillskott till det värmländska konsthantverkets historia.

Bengt Nyström

Porslinsdrömmar. Ett oäkta Porcellains eller Fajjance Wärk i Uppland 1755-1824. Av Bengt Nyström & Annika Tegner. Appell Förlag [Website: <https://appellforlag.se>], Stockholm 2023. 208 s. ill. litt. kilder. noter. register. ib. 284 SEK.

To af Sveriges nestorer indenfor keramisk forskning, Bengt Nyström og Annika Tegner, har sammen forfattet en interessant bog om en manufaktur for fajance og stengods, som fra 1755 blev etableret i Vänge sogn nær Uppsala og under flere forskellige navne og på flere lokaliteter kom til at eksistere frem til 1800-tallets begyndelse.

Som for så mange andre manufakturer, der opstod i Sverige og rundt omkring i Europa i 1700-tallets anden halvdel, var den egentlige ambition at producere porcelæn efter kinesisk forbillede, men det lykkedes aldrig.

Fascinationen af Østasien gjorde sig gældende på mange områder i tiden, og importen af eksotiske varer som silke, te og kinesisk porcelæn m.m. skabte mode i de privilegerede klasser og nye måder at leve på, også i Sverige. De svenske konger begyndte allerede at samle på porcelæn fra 1670'erne, og i 1700-årene lå det i oplysningstidens ånd, at man så vidt muligt skulle udnytte sit eget lands naturlige ressourcer i form af mineraler og andre råstoffer og på det grundlag skabe en lukrativ hjemlig produktion med henblik på landets eget forbrug og eksport.

Sverige havde med sine mange råstoffer gode muligheder for den form for virksomhed, der også befordredes af, at man i 1700-tallet havde avanceret viden på især det naturvidenskabelige område.

Uppsala var som landets intellektuelle centrum et arnested for mange af de nye idéer, og dermed kunne den embedsmand, der først startede en fabrikation i Vänge, herredsfogeden Anders Berggren, hente megen inspiration i dette intellektuelle miljø. Dertil kom, at der var egnet ler til keramikfabrikation tæt på i sognet.

Efter i et indledende kapitel grundigt at have opsummeret den tidligere forskning vedrørende denne manufaktur efter år 1900, skildrer forfatterne indgående impulser fra Østasien, og begyndende etablering af produktion i Sverige af keramik, glas, tekstil, tobak o.m.a. Dernæst omtales de naturvidenskabelige forskere i Uppsala Universitets intellektuelle kreds, der fik størst betydning for udvikling af ny industri, blandt dem Anders Berch, Carl von Linné og Rudbeckfamilien.

I fire kapitler gennemgås fabrikkens forskellige perioder detaljeret, dens produktionsform, sortiment og vilkår under skiftende ledere og navne: Den første periode 1742-1778 under Anders Berggren og med navnet

Kvarnberg, anden periode til 1783 under Fredrik Rudbeck med navnet Gustafsberg og videre under samme familie indtil 1795 under navnet Bredsjö, og endelig en ny start med navnet Fredriksdal under Fredrik Rohde til 1824. Der redegøres i mindste detalje for ejernes liv, karrierer, familieforbindelser og erhvervsrelationer, ligesom manufakturens daglige drift, medarbejdere, varesortiment osv. behandles. Et imponerende stof er gravet frem fra arkiverne. Den mest betydningsfulde værkfører, Henrik Sten, kom til fabrikken i Bredsjö-perioden fra Marieberg og Rörstrand, hvorfra han medbragte avanceret teknisk viden om stengods, nyt design og dekorationer. Senere i bogen findes en liste med biografier over alle kendte medarbejdere i værkstederne.

I et indskudt kapitel fokuseres på materialevinklen i produktionen af fajance, stengods og porcelæn. Dertil knyttes et afsnit om de fysiske spor af produktionen: et katalog over de i dag kendte genstande, med fotos også af mærker, suppleret med et katalog over de forme til keramik, som man har fundet på Bredsjö. Syv bilag følger med kildemateriale i form af opskrifter, kontrakter, regnskaber m.v., dernæst lister over kilder og litteratur samt register.

Som helhed er bogen et fornemt eksempel på, hvor langt en tilbunds gående og uhyre grundig keramisk forskning kan drives, og hvor megen ny viden, der kan bringes frem, når hver en sten er vendt. Bogen er forbilledlig i stringens og nøgtern tolkning af stoffet. Det er interessant og spændende læsning, der levendegør et element af en vigtig periode både i keramikens svenske historie og et særligt intellektuelt miljø omkring Uppsala, der muliggjorde realiseringen af et sådant projekt.

Ulla Houkjær

Kunsthistoriker, seniorforsker. mag.art. og cand.mag.

Studio Ceramics. British Studio Pottery 1900 to now. By Alun Graves. V&A og Thames & Hudson [Website: <https://thamesandhudson.com>], London 2023. 416 s. ill. litt. index. ib. 65 £.

Victoria & Albert Museum publicerede i 1990 et bestandskatalog (288 s) over sin samling af britisk værkstedskeramik *British Studio Pottery* med dets kurator Oliver Watson som forfatter. Da bogen for længst er udsolgt, samtidigt med at samlingen er vokset betragteligt, så har man fundet det betimeligt at publicere et nyt katalog (416 s) over museets samling med dets nuværende senior kurator Alun Graves som forfatter.

Bogen indledes med et Foreword af Tanya Harrod, som beskriver forholdet mellem "studio ceramics" og "fine-art", hvor førstnævnte ikke indgår i standard-

beskrivelserne af ”British art” eller for den sags skyld heller ikke i beskrivelserne af ”Britisk design”, selv om nogle få kritikere før 2. verdenskrig havde fået øje på de skulpturelle kvaliteter af drejede ”pots”, idet de så dem som en særlig ren form for abstraktion.

Således samlede hverken Tate Gallery eller efterfølgerne Tate Britain og Tate Modern på British Studio Pottery, hvilket blev overladt til Victoria and Albert Museum. V&A har gennem årene øget samlingen af både ”studio ceramics” og keramiske værker fra ”the fine-art world”, som nu indgår i dette bestandskatalog, men kerne i kataloget er fortsat keramik af keramikere, som identificerer sig stærkt med ”the studio ceramic movement”, heriblandt efternævnte Richard Batterham, som hørte til kredsen omkring Bernhard Leach, der i hans ånd producerede brugskeramik af høj kvalitet til særdeles rimelige priser.

Alun Graves har i det store og hele fulgt opbygningen af Watsons bog. Begge bøger indledes med et essay om keramikens udvikling i det 20. århundrede og for Alun Graves vedkommende ind i det 21. århundrede. Herefter følger for begge et afsnit med gode store farveplancher af udvalgte stykker keramik, som yder de enkelte genstande retfærdighed fremfor de noget mindre fotografier i katalogdelen, som følger herefter. Kataloget, hvor samtlige værker i samlingen er gengivet, er for Watsons vedkommende i s/h, mens Graves er i farve.

Efter katalogdelen følger i Watsons bog appendixet ”Potters’ Marks”, som man desværre må savne i Graves’ bog, hvor der til gengæld er en mere omfattende ”Bibliography”.

Katalogdelens beskrivelse af den enkelte keramik starter med en tidslinje for keramikeren efterfulgt af en karakteristik, hvorefter der følger en litteraturoversigt samt en beskrivelse af museets enkelte erhvervelser og deres erhvervelshistorie. For nogle af keramikere er samlingen øget siden 1990, mens andre har stået stille, hvad man indimellem kan undre sig over, da mange jo har udviklet sig en del i de forløbne godt 30 år. Hvis de da ikke i mellemtiden er døde. Enkelte keramikere kunne man godt savne i den ellers meget righoldige samling, som fx Ruthanne Tudball.

Spændende er det selvfølgelig at sammenligne de to forfatters karakteristikkere af de enkelte keramikere, fx om keramikeren Richard Batterham (1936-2021), som jeg 1991-2014 har besøgt en hel del gange i Durweston i Dorset, og hvis keramik mange medlemmer stiftede bekendtskab med på Keramikens Venners Sverigestur i 2000 på en særudstilling hos det desværre ikke længere eksisterende Galleri Granberger i Førslev.

Om Richard Batterham skriver de to forfattere:

Richard Batterham is the most gifted and dedicated of the domestic potters following in the tradition of Bernhard Leach. He has slowly developed over the years a limited range of shapes and glazes; his work is the most satisfying of its kind for its easy and natural forms and generous glazes. His pots are for use though the monumental scale of some pieces tends to the sculptural. Only a few of his early works are marked with ‘RB’ in an oval. *Oliver Watson* (1990).

Richard Batterham was the most distinguished domestic stoneware potter to emerge in the later 20th century. Working without assistants, he developed a distinctive range of robust and satisfying shapes enhanced by turning and cutting, and generous glazes. Though made in evolving series, his pots show great freedom from uniformity. Made for use, some are nevertheless of monumental scale. Aside from a few early pieces, Batterham left his work unmarked. *Alun Graves* (2023)

Her kunne begge måske have tilføjet, at Batterham som regel foretog 5 brændinger årligt, og gennem de seneste mange år var hans foretrukne glasur, askeglasur. Ind imellem brændte han også med saltglasur.

Med i bestandskataloget er af danske keramikere Anita Hoy (1913-2000), som arbejdede for både fabrikkerne Bullers og Royal Doulton, men sluttede med eget værksted. Merete Rasmussen (f. 1974) har siden 2005 haft værksted i Storbritannien og er allerede repræsenteret i V&A’s keramiske samling. Derudover finder vi med danske relationer Elisabeth Fritsch (f. 1940) og Jacqueline Poncelet (f. 1947), som begge har arbejdet for Bing & Grøndahl henholdsvis 1972-1973 og 1982-1986, mens Ian Godfrey (1942-1992) arbejdede på Hans Jørgen Grums (f. 1942) værksted i det nordjydske (1976-1980), dog efterlod han sig ikke større spor i Danmark.

Alun Graves’ *Studio Ceramics* er således en fin introduktion til ’British studio ceramics’ samt ikke mindst et flot ajourført katalog over Victoria and Albert Museums samling og vil således fremover være et uundværligt referencværk.

Gunnar Jakobsen

Die autonomen figürlichen Plastiken Johann Joachim Kaenders und seiner Werkstatt zwischen 1731 und 1748. Von Sarah-Katharina Andres-Acevedo. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2023. 2 bd. 632 s. ill. litt. noter. register. tysk tekst. ib. i kassette. 124 €.

Formålet med dette 2-bindsværk er gennem sikre kilder at fastslå, hvad Johann Joachim Kändler (1706-1775) og hans værksted producerede af porcelænsfigurer mellem 1731 og 1748.

Johann Joachim Kändler blev ansat ved ”Königlich-Polnische und Kurfürstlich-Sächsische Porzellan-Manufaktur“ i Meißen i 1731 og virkede ved fabrikken frem til sin død i 1775, hvor han blev den vigtigste modellør, ja vel den væsentligste på europæisk plan. Fra sin ansættelse assisterede han Johann Gottlieb Kirchner (1706-1768), som han efterfulgte som modelmester ved dennes afsked i 1733.

Undersøgelsen omfatter ikke figurer, der er anbragt som udsmykning på steldele eller på brugsgenstande. At værket ”kun” omfatter perioden mellem 1731 og 1748 hænger sammen med, at Kändler fra 1732 førte bog over sine arbejder i såkaldte ”Arbeitsberichte”, som sammen med hans medarbejderes Arbeitsberichte er bevaret i fabrikkens arkiv frem til 1748. Ligesom Kändler skulle hans tre nære medarbejdere Johann Friedrich Eberlein, ansat fra 1735 til sin død 1749; Johann Gottlieb Ehder, ansat 1739 frem til sin død 1750 og Peter Reinicke, ansat fra 1743 frem til sin død 1768, også føre bog over deres arbejde.

Herefter findes Kändlers Arbeitsberichte fra 1764 frem til 1775. Syvårskrigen (1756-1763) kaos kan have medført, at der mangler Arbeitsberichte fra 1748 og frem til 1764, idet disse Arbeitsberichte ikke er at finde i fabrikkens arkiv og dermed må være gået tabt, men det er også en mulighed, at der i denne mellemliggende periode ikke har været et krav fra fabrikken om at føre disse. En anden årsag til den valgte periode for bogen er også, at smagen havde ændret sig efter Syvårskrigen, og Kändler ikke rigtigt havde fulgt med tidens ændrede smag, hvorfor perioden 1731-1748 rent kunstnerisk også udgør et samlet hele.

Kändlers ”Arbeitsberichte” blev publiceret af Ulrich Pietsch i 2002, mens hans tre medarbejderes er transkriberede og optrykte i bind 1 af dette værk. Derudover udgør Kändlers Taxa (1739-1746), der er en oversigt over fyraftensarbejder (arbejder udført uden for normal arbejdstid, som han fik ekstra betaling for), et væsentligt supplement til kildematerialet. Kändlers Taxa er publiceret flere gange, men senest i tidsskriftet *Keramos* i 2009.

Forfatteren Sarah-Katharina Andres-Acevedo har samstillet Kändlers Arbeitsberichte med de tre medarbejderes samt Taxaen og dermed etableret en beskrivelse af de enkelte figurer, som så er sammenholdt med publicerede figurer i bøger og kataloger, hvilket kræver et indgående kendskab til litteraturen om Meissens tidlige figurer udover et dyberegående kendskab til Meissenfigurer i museer og private samlinger. Forfatteren har de senere år redigeret og været medforfatter til flere værker, således ”*Invention und Vollendung. Kunstwerke des 18. Jahrhunderts*” (2016) og ”*Hidden Valuables. Early-Period Meissen Porcelains from Swiss Private Collections*” (2020) samt været bidragsyder til flere bøger om Meissen-porcelæn.

Værket indledes i bind 1 med en kort redegørelse for rammerne for forfatterens undersøgelser samt ikke mindst en nyttig forskningsstatus for Kändlers figurer med henvisninger til den væsentlige eksisterende litteratur. Herefter følger et længere afsnit om Meissenfabrikken i dets tidlige år, specielt om Johann Friedrich Böttger (1682-1719), men også om Johann Gregorius Höroldt (1696-1775, arbejdede for Meissen 1720 til 1765), efterfulgt af et kort afsnit om Johann Joachim Kändlers umiddelbare forgængere, Johann Gottlieb Kirchner (1706-1768, ansat 1727-1728 og 1730-1733) og Johann Christoph Ludwig Lücke (1703/1705-1780, ansat 1728-1729), samt hans tidligere nævnte tre nære medarbejdere.

Herefter følger et længere afsnit om Kändler og hans værksteds figurer mellem 1731 og 1748. Afsnittet indledes med en kort redegørelse for de tekniske aspekter ved fremstillingen af figurerne samt de grafiske inspirationskilder. Afsnittets væsentligste indhold udgøres af en gennemgang af de forskellige temaer, som værkstedet beskæftigede sig med i perioden, og som i stort omfang havde hver sin tid. Med sin baggrund som billedhugger var Kändler de første år frem til 1734/35 først og fremmest beskæftiget med at fremstille større vaser og dyrefigurer til det japanske palæ i Dresden. En produktion som senere blev genoptaget, idet modellerne blev frigivet til almindeligt salg i 1739 og har siden været meget efterspurgt.

I 1734 påbegyndte Kändler fremstillingen af mindre figurer, der både var beregnet som udsmykning af bordet under større eller mindre middagselskaber, såkaldte konversationsstykker, men også figurer til anbringelse i en montre, såkaldte ”Kabinetstücker” samt ikke mindst fornemme figurer, der blev anvendt som gaver i diplomatiets tjeneste, som gaver til kejsere og andre konger eller fyrstehuse.

1731-1748 gjorde forskellige temaer sig gældende, hvor starten var dyrefigurer (mopse og andre skødehunde samt jagthunde og jagtskener), kineserier og tyrkerier

mv, commedia dell'arte-figurer, hyrdelege, fête galante-relaterede figurer (personer iført teaterkostumer eller hofdragter i landlige eller parklignende omgivelser, hvori de ofte med en erotisk undertone leger, danser eller spiller musik, inspireret af grafiske blade med gen-givelser af malerier af især Antoine Watteau og François Boucher som forlæg), figurer repræsenterende forskellige erhverv, hofnarrene Fröhlich og Schmiedel (der spillede en vigtig rolle i underholdningen ved hof-fet i Dresden), mytologiske og allegoristiske fremstillin-ger, for nu at nævne de væsentligste temaer, som værk-stedet tog op.

Endelig følger to korte afsnit om henholdsvis Kändlers arbejde for Meissen mellem 1848 og frem til sin død i 1775 og et afsnit om, i hvor høj grad de nyoprettede konkurrerende fabrikker i Europa kopierede Meissens figurer, men som i starten absolut ikke kvalitetsmæssigt var sammenlignelige med Meissens figurer, hvor forfat-teren især fokuserer på Du Paquier i Wien. Tekstdelen afsluttes med en Zusammenfassung, hvor forfatteren kommer ind på Höroldts malerværksted, der også var påvirket af især Watteaus og Bouchers motiver, som blev anvendt som forlæg for dekoration af fade, skåle og vaser mv.

Bindene er velillustrerede, hvor der i bind 1 er store fine fotografier af udvalgte figurer, som illustrerer de enkel-te indledende artikler, mens man for bind 2 (katalogde-len) desværre må sige, at fotografierne er for små for visse figurers vedkommende, og at man dermed ikke i alle tilfælde får et klart indtryk af den enkelte figur, hvilket sikkert både hænger sammen med, hvad forfat-teren har haft til rådighed af billedmateriale samt den tilrådighed værende plads til hver enkelt figur, hvor der i alt er beskrevet 776 (Arbeitsberichte) + 271 (Taxa) fi-gurer. Hver figur er tildelt et nummer, herefter følger oplysninger om, hvornår den er fremstillet på værkste-det, den første beskrivelse i Arbeitsberichte, efterføl-gende beskrivelser, fx i medarbejdernes Arbeitsberich-te, udformning (et fotografi, såfremt der er fundet frem til figurer i museer eller samlinger samt derudover de-taljerede oplysninger om modellen, herunder viderebe-arbejdninger samt ikke mindst litteraturhenvisninger og grafiske forlæg samt henvisninger til museumssamlin-ger, hvor tilsvarende figurer er at finde.

Værket "*Die autonomen figürlichen Plastiken Johann Joachim Kaendlers und seiner Werkstatt zwischen 1731 und 1748*" vil fremover være et uundværligt standard-værk og hjælpemiddel for museer, auktionshuse og handlende samt forskere og samlere. Her finder man essensen af udforskningen af Meissen-figurerne som utvivlsomt identificeres som værende fra Kändlers værksted fra denne periode, hvorefter man så vil kunne gå i gang med de tekniske analyser for at finde ud af, om figuren er samtidig med Kändler, eller om det er en senere fremstillet figur, jf anmeldelsen i "keramiske noter 57/2023" af "*All Walks of Life. A Journey with the Allan Shimmerman Collection. Meissen Porcelain Figures of the Eighteenth Century*".

Gunnar Jakobsen

**bøger og kataloger sælges/byttes til anden
keramisk litteratur**

Litteratur om danske keramikere lige fra begyndelsen af 1900-tallet og frem til i dag, fx Thorvald Bindesbøll, Gutte Eriksen, Jean René Gauguin, Svend Hammershøi, Niels Hansen Jacobsen, Karl Hansen Reistrup, Jørgen Haugen Sørensen, Inge-Lise Koefoed, Knud Kyhn, Jais Nielsen, Erik Nyholm, Patrick Nordström, Axel Salto, Nils Thorsson, Gertrud Vasegaard, Bjørn Wiinblad og J.F. Willumsen samt mange mange flere, nulevende som afdøde, også flere af de næsten glemte, herunder mange småtryk.

Derudover litteratur om keramiske værksteder og fa-brikker som Alumina, Bing & Grøndahl, Dahl-Jensens Porcelænsfabrik, Hjorths Fabrik, P. Ipsens Enke, Den kongelige Porcelænsfabrik, Knabstrup Lervarefabrik, Käblers Værksted og Saxbo m.fl. Bøger og kataloger.

Herudover "Nyt Tidsskrift for Kunstindustri" 1943-1947 og "Dansk Kunsthåndværk" 1948-1957 og 1959-1967 (indbundne) samt flere komplette uindbundne årgange. Kontakt Gunnar Jakobsen, tlf: 61 72 05 30 eller email: gj.ccta@post.tele.

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner

Generelt: Hvor tilmelding er nødvendig, sker dem via tilmeldings-/betalingssystemet Place2Book eller undtagelsesvist på telefon til sekretæren Carsten Groth 41 57 88 18. Betaling med Dankort eller MobilePay.

Arrangement: *"Davids Samling - tre samlinger, et museum - med fokus på keramik"*
Særrundvisning for Keramikvens Venner ved Mariette Tiedemann

Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 28. oktober 2023, kl. 12.00-14.00

Mødested: Davids Samling, Kronprinsessegade 30-32, 1306 København K.

Arrangør/spørgsmål: Peter Nedergaard, tlf. 51 42 30 93. Send gerne en sms, hvis der er spørgsmål.

Deltagertal: Maksimum 15 deltagere efter først til mølle-princippet. Kun for medlemmer.

Arrangementet er udsolgt

Pris: 60 kr. per person. Gratis adgang til Davids Samling.

Arrangementsnr.: 2023-4.

Tilmelding: Tilmelding senest lørdag den 14. oktober 2023 via linket:

<https://www.place2book.com/da/sw2/sales/1mbm0s9og3>

Website: <https://www.davidmus.dk>.

Praktisk: Museet er mindre egnet for gangbesværede, da Davids Samling har til huse i en fredet bygning med mange trapper <https://www.davidmus.dk/planlaeg-dit-besog>.

Om arrangementet: Kunsthistoriker, mag.art. Mariette Tiedemann, der er ekspert på området, vil vise rundt og primært fortælle om den islamiske keramik, de første franske forsøg på at lave blødt porcelæn samt den lille samling af dansk keramik.

Davids Samling har en enestående samling af især islamisk kunst, som det førende museum i Nordeuropa på dette felt. Website: www.davidmus.dk.

Arrangement: *Generalforsamling 2024*

Dagsorden ifølge vedtægterne, se www.keramikkens-venner.dk.

Dato og mødetidspunkt: Mandag den 18. marts 2024, kl 19.30.

Mødested: Vil fremgå af www.keramikkens-venner.dk samt nyhedsmail senest 14 dage før generalforsamlingen.

Foredrag: Efter generalforsamlingen vil der være et foredrag. Nærmere herom i nyhedsmail.

Traktement: I forbindelse med generalforsamlingen vil der være et lettere traktement.

Arrangementer: Arrangementer, som kommer på plads efter udsendelsen af *keramiske noter*, bliver bekendtgjort i KV's Nyhedsmail.

Bestyrelsen modtager gerne forslag til nye arrangementer. Skriv til formand eller sekretær.

Bestyrelse:

Jens Drachmann Bukh, formand

Gunnar Jakobsen, næstformand

Carsten Groth, sekretær

Anker Tvermosegaard, kasserer

Peter Nedergaard

Barbro Haar, suppleant

Ane Maria Holst Schmidt, suppleant

Formand:

Jens Drachmann Bukh

Tlf 22 62 28 13

formand@keramikkens-venner.dk

Sekretær:

Carsten Groth

Tlf 41 57 88 18

sekretaer@keramikkens-venner.dk

Kasserer:

Anker Tvermosegaard

kasserer@keramikkens-venner.dk

Bank: Danske Bank reg nr 1551

kontonr 9 46 17 87

Tilmelding til arrangementer:

Tlf 40 53 44 55

kontakt@keramikkens-venner.dk

www.keramikkens-venner.dk

www.facebook.com/keramikkensvenner

"keramiske noter" udgives af

"Keramikvens Venner" siden

1995 og udkommer to gange

årligt, henholdsvis ultimo marts

og primo september.

ISSN 1603-0664

Redaktør af "keramiske noter

58/2023" er **Gunnar Jakobsen** med

tak til dem, der har leveret

anmeldelser til dette nummer samt til

Barbro Haar for gode kommentarer.

Redaktionen afsluttet 20/09/23.

© keramiske noter

Tryk: Lyngby Tryk ApS, Holte
